

mladika

**XXVI.
LETNIK**

Mladika stopa s to številko v 26. leto. Če ji ne bodo moči pojemale in če se tiskarski stroški ne bodo višali, vas bo tudi v bodoče obveščala o dogodkih, vas seznanjala s slovensko kulturno zgodovino, vas duhovno bogatila in tudi — zakaj ne? — kratkočasila.

Letos smo uvedli nekaj novih rubrik: prepotreben jezikovni kotiček, športno stran, križanko ...

Priimki, ki jih obravnava prof. Pavle Merku, so prišli do črke »Ž«. Toda s tem priloga še ni končana. Slovarčku bo sledila v nekaj številkah Mladike izredno zanimiva študija o formantih raznih prlimkov. Shranite tudi to, da jo boste vezali skupaj s priimki v dragoceno in edinstveno publikacijo, ki je prva na Slovenskem iz te stroke.

MLADIKA

IZHAJA DESETKRAT V LETU

1982 LETO XXVI. - ŠTEV. 1

KAZALO

Marija Besednjak: Namesto voščil	1
Martina Repinc: Izseljenka Mary	2
Pod črto	3
Inter: Slovo od mame Franceta Balantiča	4
S.M.: Poljska in neka meja	6
Vladimir Kos: Jutranja prilika Mogoče ne veste, da...	7
Anton Kufolo: In večno šumi Nadiža (9)	8
Ivan Peterlin: »Slovenski« šport in slovenstvo	11
Vladimir Kos: Med peskom znanih predmetov	12
Drago Butkovič: Slovo od nadškofa P. Cocolina	13
Staro in novo o naravi in človeku	14
Antena	15
Olga Lupinc: Naš jezik	18
Ocene (M. Bajc: Lonjer; M. Jevnikar: Leggende slovene)	19
Čuk na Obelisku	20

Na platnicah: Pisma; Listnica uprave

Priloga: Pavle Merkù: Slovenski priimki na zahodni meji (str. 69-72)

Uredništvo in uprava: 34133 Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768189

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Registrirano na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI (Zveze italijanskega periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 1000 lir. Celoletna naročnina za Italijo 8.000 lir: nakazati na poštni tekoči račun 11/7019 — »Mladika« — Trst. Letna naročnina za Jugoslavijo 250 ND. Druge države 12 US dolarjev (ali enakovreden znesek v tuji valuti).

tisk »graphart«, trst, rossetti 14

pisma pisma pisma pisma pisma

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva.

KOSOVA PISMA

Pred kratkim sem v Katoliškem glasu prebral še nepoznano pismo Simona Kosa, ki je bil pred štiridesetimi leti ustreljen na openskem strelišču skupaj s Pinkom Tomažičem, Ivančičem, Vadnalom in Bobkom. Pismo je zelo človeško in pretresljivo, kakor more biti pismo človeka pred smrtjo. Prav zato se mi zdi, da bi morali biti do takih pisem izredno spoštljivi in korektni. Tudi če je v njih napaka ali majhna človeška slabost, naj v pismu ostane, kot je. Saj prav ta globoka človeškost daje pismom avtentičnost in veličino. Toda prav zato sem nadvse užaljen nad tem, kar je storil Primorski dnevnik v prilogi z dne 13. decembra, v kateri je objavil Kosovo pismo staršem. Objavljeni tekst sem primerjal s tekstom, ki ga je leta 1971 objavil goriški koledar Mohorjeve družbe. Tekst v Primorskem dnevniku je bil na več mestih popravljen, dva odlomka pa sta bila kar izpuščena. Le kdo si je mogel tako početje dovoliti? Izpuščena sta dva po mojem mnenju bistvena pasusa, ki osvetljujejo Kosovo osebnost. Citiram izpuščeno: »... so še višji ideali, ki to opravičujejo...« in »... Zavest, da nisem nikdar nikomur škodoval, me krepi. Kdor pa je kriv te naše nesreče, naj mu Bog odpusti. Jaz odpuščam vsem, ki so me ves ta čas blatili in žalili, saj če bi me bili razumeli, me gotovo ne bi...« Toliko za tiste, ki tega niso opazili. Hvala lepa.

(Podpis)

ODGOVOR »ČUKU«

» V božični številki MLADIKE objavljate v rubriki "Čuk na Obelisku" ironični zapis o tem, da sem »vrgel v eter novico, kadar mi šef ni dovolil iti na kakšen kongres«.

1. Ni res, da šef ni dovolil iti na kakšen kongres, pač pa je glavni ured-

nik tržaškega sedeža RAI prepovedal nekemu drugemu slovenskemu časnikarju, da bi poročal s srečanja narodnih manjšin Italije, Avstrije in Madžarske.

2. Ni res, da sem vrgel v eter novico, pač pa sem se oprostil poslušalcem, ki so bili prikrajšani za poročilo o dogajanju, ki se specifično tiče naše narodne manjšine. Radijska poročila so namreč doslej sledila podobnim srečanjem že petkrat.

3. Ni res, da sem to storil »brez večjega tveganja«. Branil sem interese in pravice slovenskih radijskih časnika, za to pa je ustanova RAI sprožila proti meni disciplinski postopek.

4. Dogodke v zvezi s tem je obsojil tudi sindikalni odbor časnikarjev RAI in še posebej poudaril pravico slovenskega uredništva, da nemoteno poroča o dogajanju v manjšinskem svetu.

5. Pred leti so italijanski šefi tržaške RAI prepovedali slovenskim časnikarjem, da bi poročali o položaju koroških Slovencev. Vsakokrat smo bili priča omejevanju pravic Slovencev, zato me moti, če revija, kot je vaša, zabavlja ob podobnih dogodkih, medtem ko bi bila njena dolžnost, da se zavzame za avtonomijo radia Trst A.

Toliko zaradi popolnosti v informacijah.

Trst, 23. decembra 1981

Stojan Spetič

Vse je res, kar piše Stojan Spetič v svojem pismu. Toda res je tudi to: Stojan Spetič je izkoristil medij, v tem primeru radio, pri katerem je v

Dalje na 3. strani platnic

SLIKA NA PLATNICI: Posnetek z letošnjega božičnega koncerta ZCPZ v stolnici sv. Justa v Trstu med nagovorom pisatelja Alojza Rebule.

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR: Marija Besednjak, Lojzka Bratuž, Ivo Jevnikar, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavec, Franc Mljač, Aleksander Mužina, Sergij Pahor, Danilo Pertot (uprava), Ivan Peterlin, Maks Šah, Drago Štoka, Marko Tavčar, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema). Vsi pisci sodelujejo brezplačno.

MARIJA BESEDNJAK

PD 729/1985

Namesto voščil

Srečno novo leto! Srečno! Vse najboljše! Koliko takih voščil smo izrekli ali nam je bilo izrečenih ob zadnjem novem letu. Te fraze so nam do take mere zlezle v meso in kri, da komaj še ločimo, komu jih povemo občuteno in komu le iz gole formalnosti.

Letos me je pa pičilo in sem začela razmišljati, kaj pravzaprav voščim: kakšno je srečno novo leto, kaj naj poteka srečno, kdaj se nam uresniči vse in najboljše? V moji glavi je nastal velik balon kot iz milnice, ki se je stalno večal in se končno razpočil, ko sem ugotovila, da odgovorov na ta vprašanja ni. Zakaj ta odgovor bi bil možen v svetu brez vojne, brez krivic, brez nasilja, lakote, revščine, hudobije, malih in velikih sporov in ne vem česa še vse. Toda takega blagoslova ni še dočakal noben košček naše trpeče zemlje. Saj je človek nenehno pod pritiskom malih in velikih nezgod in tudi ob političnih, socialnih in drugih težavah ne more ostati ravnodušen, čeprav ga ne zadevajo od blizu.

Potem je vsako tako voščilo lažno in prazno! Pa ni tako. Res, mali, vsakdanji človek, ki ga na matičnem uradu poznajo le po številki arhivskega snopiča, ne bo danes in za vse rešil nedosegljivih problemov. A leto je sestavljeno iz 365 dni in te dneve preživimo doma, v službi, med sorodniki, prijatelji in sodelavci. Tudi ti so del našega leta in kot je od njih odvisno, kako se bomo počutili, tako smo tudi mi odgovorni zanje, kako jim je. Izprašajmo si vest in priznajmo sebi — saj bo to dovolj, vest je strog in pravičen sodnik! — kolikokrat smo bili mi povod za žalost, jezo, zamero v naši neposredni bližini. Kolikokrat nismo znali zaustaviti tiste strašne verižne reakcije, ki jo vodi načelo »oko za oko, zob za zob«! Kdaj smo se zadnjič potrudili, da bi komu kakorkoli pomagali? To vsak dan z običajnimi ljudmi, ki nas obkrožajo, v običajnih, ne zgodovinskih zadevah.

To so dejanja, ki jih zmoremo, čeprav nas bo nekaj stalo. Potrudimo se, da bi vsaj ljudem v svoji neposredni okolici nudili možnost za človeka vredno in polno življenje.

In ob naslednjem novem letu jim namesto običajnega praznega voščila z odgovornostjo recimo: »Obljubim ti, v novem letu se bom trudil, da ti bo čim lepše!«

Izseljenka Mary

»And now, ladies and gentleman, our Christmas programme ...« Mary se je presedla v fotelju, v katerem je prav udobno sedela in se zazrla v televizijo. Nekaj bridkega jo je stisnilo pri srcu. Občutek je imela, da stoji zunaj na mrazu in ne v toplo ogrevani sobi. Še više si je potegnila odejo, v katero je bila zavita, in skušala tako pregnati občutek tesnobe. Spet jo je stresel mraz, tokrat v srcu.

Dolgo let je že preživljala Božič sama. Otroci so bili že odrasli in so božične praznike preživljali s svojimi družinami na smučanju ali kje drugje. Božič ni bil zanje več praznik družine, skupnega veselja. Mary pa na to ni pristajala. Nekajkrat so jo sicer povabili s seboj, a kaj bi ona z njimi? Med njimi se je počutila kot tujka, včasih celo nezaželena tujka. Preselila se je v majhno stanovanje, si kupila televizijski sprejemnik in tako živela odtujena od zunanje-ga sveta. Včasih je zahajala v International immigrants club. Združevali so se tam ljudje vseh narodnosti, tisti pač, ki se še niso počutili st odstotno ameriški državljanji. Igrali so Bingo, se pogovarjali o svoji domovini in preganjali domotožje. Potem je opustila tudi to, ker so ji ta srečanja in spomini, ki jih je na njih obujala, parala srce. Zaprla se je v svoje stanovanje in tako zaprla tudi svoje srce.

A nocoj se je počutila tako čudno: kot če bi se usa hrepenenja, tako mukoma zatrla v zadnjih letih, povrnila stoterno pomnožena in vzklikla kot najlepši in zadnji cvet njene starosti. Odločno se je dvignila iz fotelja in skoraj stekla k omari, kjer je imela spravljene vse najdražje spominke. Ata, mama, sestre so jo gledale iz zarumenelih slik: pa domača hiša, vas, posnetek s Krasa ... Kot mnogokrat prej, so bile fotografije kaj kmalu mokre od solz, ki jih Mary ni znala več brzdati ...

Dom je zapustila pri sedemnajstih letih. Pu-stila je starše, sestre, revno kmečko hišo, prazen hlev in polno lakote. Ni dolgo pomišljala o tem, ali je Amerika res sanjska dežela ali ne. Tam je imela zagotovljeno delo, drugačno, svetlejšje življenje, tolarje. Predvsem pa je bil tam on, ki ga je Mary naduse ljubila. Tudi on je bil iz njenih krajev, Slovenec. Spoznala sta se zelo zgodaj, ko je še delal z očetom na kmetiji. V Ameriko pa ni odšel zaradi potrebe, zahotelo se mu je drugačnega okolja, kot je sam večkrat

pravil. Čez lužo se je odpravil za stricem. Pogosto ji je pisal in jo prepričeval o tamkajšnjem blesku in bogastvu in medenih hišicah. Mary si je Ameriko res predstavljala kot pravljичno deželo. Z zlato ladjico se bo pripeljala tja in na novo zaživela. Tako je sanjarila, domača hiša pa se ji je zdela črna, umazana, zatohla. Starši so se ji zdeli sitni in nazadnjaški in sestre neumne, samo ker niso verjeli njenim sanjam. Končno je po pošti dobila obljubljenе tolarje; svoje borne stvari je kot bogastvo zavila v culo in odšla. Še obrnila se ni, da bi zadnjič pogledala domačo hišo in paštne, ki so prav takrat zeleneli. Zaverovana je bila v svoje dejanje in prepričana je bila, da je ta notranja moč ne bo nikoli zapustila. V tem prepričanju se je dolgo vozila do velikega pristanišča in nato še dlje, v brežčasnem potovanju z ladjo, do cilja. Skoraj mesec dni (kolikor je pač trajalo potovanje), je samo sanjala in prepričevala sopotnike o lepoti nove domovine. Njeno pričakovanje je bilo živo in nestrpno, da bi bila najraje skočila v vodo in plavala, če bi bilo to potrebno. Trenutki veselega pričakovanja so kmalu skopneli: prihod v megleno živo mesto, tuji ljudje in nerazumljiv jezik, težak delovni urnik; use to je trdo preizkušalo še tako trdno voljo mladega slovenskega dekleta. Njene sanje so se res delno uresničile: z Jožijem sta se kmalu po njenem prihodu vzela. Stanovala sta v kletni sobici. Včasih je bilo prav vlažno in mrzlo, a nekaj časa jima je šlo prav dobro. Po rojstvu prvega otroka pa se ji je začel Joži oddaljevati. Vsak večer je odhajal v bližnjo krčmo in tam popival v nič kaj prijetni družbi. Tudi denarja je bilo manj, ker Mary po porodu ni več dobila službe. Precej let jim je tako trda predla. Medtem pa so se rodili še trije otroci. Koliko noči je tedaj Mary prejokala in rotila Boga, naj jim vendar pomaga. Od doma pa je dobivala čedalje boljše novice: nič več jih ni trla lakota, spet so imeli poln hlev, dve sestri sta se omožili, kar pa je bilo najvažnejše — končno so bili svobodni. Zavidala jim je, jim odgovarjala na pisma. Vendar se ni staršem nikoli pritožila čez deželo sanj: sram jo je bilo priznati svojo napako. Še vedno je branila svoj ideal in svoje že davno skopnele sanje. Ko so otroci že obiskovali osnovno šolo, je Jožija uničil alkohol. Sama se je znašla v deželi, ki ji je bila še vedno tuja. Spet se je zagrizla v delo. Sanjala je le še o tem, da

bi otroke vzgojila pošteno in jim nudila pogoje za srečno življenje. Kmalu so se začeli družiti z ameriškimi vrstniki, pozabljali so jezik, v katerem jim je govorila mati, in se čedalje bolj uživali v tamkajšnje življenje. Čeprav so živel pod isto streho, jih je Mary videvala bolj poredkoma, saj je cele dneve delala. Nekega dne se je zavedala, da so ji njeni lastni otroci pravzaprav tujci oziroma, da so oni pravi ameriški državljani, ona pa med njimi tujka. Ko si je zagotovila minimalno pokojnino, je pustila službo. Kdaj že se je njena trdna volja omajala in zapustila v njej le bridko hrepenenje po drugačnem življenju. Otroci so odšli z doma, kot da nje sploh ne bi bilo, in se ji popolnoma odtujili. Ko se je nekoč nad njimi pritožila, so jo poslali k psihiatru. Križ božji, kaj je to, samota?

In nocoj, na božični večer, je bila še prav posebno sama. Spomnila se je časov, ko so doma praznovali božič: na predvečer so odšli skupno k maši; po obredu so si vaščani voščili vsele praznike, družina pa se je doma zbrala k tihi molitvi krog ognjišča. Otroci so dobili vsak svoj kos kruha, ga počasi pospravili in odšli spat. Na sam božični dan so pa jedli meso: joj, kaj je bilo to takrat! In toplota je iz tlečega ognjišča prehajala v njihova srca: otroci in starši,

združeni v mistiki tišine ali v radosti slovenske božične pesmi. »Zakaj sem jaz zapustila vse to!« Vedno hujše ji je bilo pri srcu. Pomislila je, da se ti obredi še danes obnavljajo nekje na slovenskih tleh. V tistem trenutku je popolnoma klonil tudi njen ponos. Zaželela si je še poslednjič zaživeti te magične trenutke v domačem okolju, v pravem družinskem krogu. Sklenila je, da si že naslednji dan kupi avionsko karto. Po tem sklepu je pomirjena spet sedla v naslanjač. Buljila je v neumni televizijski program, a pred sabo videla domače kraje, sorodnike, ljubljene obraze. In zazdelo se ji je, da se letalo dviga samo zanjo, da samo njo popelje nazaj v domače kraje. Dvigala se je v sinje nebo in že zazrla daleč pred seboj razbolelo panoramo kraškega sveta: kamen, razpokan kot njeno srce; kamen, izpran kot njena duša; sonce, ki je tako kot kamen dokončno segrelo tudi njeno srce. Že se je spuščala proti zemlji, ko je za trenutek zaprla oči. Samo trenutek in bila je tam, kamor jo je za vedno priklenilo srce. Za vedno ... Zbogom, Mary!

Nekje daleč pa je še vedno gorel televizor. Tudi tokrat se je božični spored končal. Še en božič je mimo za vse zapuščene, žalostne, osamljene. Še zadnji, najsrečnejši božič je mimo tudi za Mary.

pod črto - pod črto

PISMO

Čisto slučajno mi je prišel v roke mariborski tednik »7 D« (Sedem dni) in v njem sem naletel na feljton Andreja Dornika »Napokane iluzije slovenskih političnih emigrantov«. Prebral sem tisto nadaljevanje in kasneje še nekaj drugih. Ob stvari sem se malo zamislil in sklenil, da se oglasim s tem pismom.

Nisem politik. Moj identikit je približno takle: profesor humanistične smeri, bolj v letih kot ne, zaljubljen v klasično glasbo, Slovenec normalnih čustev, iskalec pametnih misli in ravnovesja v življenju in ljudeh. Med vojno sem pomagal partizanom, zdaj volim Slovensko skupnost, v cerkev hodim za velike praznike. Rad imam strpnost, odklanjam »peteline« z desne in z leve. In recimo, da sem tudi »strahopetec«, ker ne maram v javne polemike in zato prosim, da ostane moje ime znano le uredništvu.

Dornikov feljton me s političnega stališča komaj zanima, saj gre za časovno in krajevno zelo oddaljene zadeve, precej tuje in precej nezanimi-

ve tudi zaradi težkega in natrpanega sloga. Zanimivi so kvečjemu nekateri citati iz člankov političnih emigrantov, zlasti dejstvo, da so v mastnem tisku na voljo bralcem v domovini. Ampak, kot rečeno, ne pišem zaradi tega političnega aspekta.

Pač pa mi gre za ton Dornikovih člankov. Prežeti so s takšno »napaknostjo« sovraštva, zaničevanja in že človeškega žaljenja, da se sprašujem, če je to sploh še publicistika. Še malo, pa bo minilo pol stoletja od zadnje vojne, tu pa še vedno taka ihta, ko da smo v letu 1945. V tem času je v Sloveniji izšel že marsikak umirjen tekst tudi o medvojnih časih, ljudje in dogodki so se razvijali, ujeli smo že zelo trezne glasove tudi z visokih mest. Poleg tega vsi vemo, da je povprečen, normalen Slovenec že zdavnaj sit določenega premljevanja, saj nima od tega nič ne za sedanjost ne za prihodnost.

Res je, preteklost je treba poznati, da se kaj naučimo za naprej. Toda eno je zgodovinski pristop, tudi oster in polemičen, drugo pa je bruhanje sovraštva v prazno. Pa ko bi šlo v prazno! Ni mar s sovraštvom podobno kot

z »umazaniami« jedrskimi bombami: nekaj ga ostane tudi doma? Tega pa, mislim, sodobna Slovenija res ne potrebuje. Dovolj ima domačih skrbi in mednarodnih temnih oblakov, zato se navaden človek najlepše zahvaljuje za takšne poskuse zastrupljanja družinskega ozračja.

Ali pa nismo družina, čeprav ostro sprta v nekaterih zadevah? Smo torej sovražniki, »mi« in »oni«? In hoče kdo to še dalje netiti, s tonom, kot ga uporablja Andrej Dornik?

Ljudje božji, predstavljajmo si vendar, kako bo to zgedalo čez sto let! Tedaj bo — upam — še vedno živel slovenski narod. Kako bo ocenjeval vsa početja, ki so ga pehala v sovraštva in s tem v hromitev življenjskih energij, potrebnih za kaj višjega? S tem seveda ne opravičujem krivd, ki bi jih zgodovina eventualno prisodila slovenski politični emigraciji. Prav tako pa ne morem sprejeti početja netilcev, ki si delajo iluzije — »napokane iluzije« — da so v službi slovenske narodne skupnosti, pa so le zaviralci procesa »popuščanja napetosti«, ki je zaželen povsod po svetu, le doma, zgleda, ne.

Marija Balantič, mama pesnika Franceta Balantiča, slikana v avgustu 1978

Slovo od mame pesnika Franceta Balantiča

Reci mi, mati, besedo v slovo! (F. B.)

Pred štirimi leti sem prvič obiskal Balantičev dom (že spremenjen po vojni) na Novem trgu v Kamniku. Sprejeli sta me pesnikovi nečakinji Dušica in Maja; pozneje se nam je pridružila še Senka. Drugih tistega 15. avgusta popoldne ni bilo doma: ne pesnikove mame, ne njegovih dveh sestra in ne zeta.

Povedal sem jim, da sem bil več let pesnikov sošolec na klasični gimnaziji in eno leto na slavistiki v Ljubljani in da bi rad spoznal njegov dom in njegove domače, zlasti mamo. Prijazno so me povabile v hišo, mi pokazale v kipu upodobljeno pesnikovo glavo, album s slikami, ki spominjajo nanj, zbirko njegovih pesmi in mi povedale marsikaj zanimivega o raznih obiskovalcih. Predlagal sem jim, naj bi na domu uredili pesnikov spominsko sobo. Na koncu so mi darovale veliko fotografijo pesnikove mame.

Ta slika je sedaj na mizi pred mano. Danes sem namreč prebral v Delu osmrtnico, da je 12. novembra 1981 umrla Marija Balantič, mati pesnika Franceta Balantiča, in da bo v soboto, 14. novembra, njen pogreb na kamniških Žalah ob štirih popoldne. Zrem v zguban obraz slovenske matere, ki je izgubila v vojni edinega sina v tistem mrzlem novembru leta 1943, ko je v Grahovem zgorel v ognju groze ...

Vedro, sončno, pa tako mrzlo in vetrovno novembrsko popoldne na kamniških Žalah! Dvigajo se nad mestom, lepo urejene, z imenitnim pogledom na planine. Nad pokopališčem je zelena piramida — grič s Kalvarijo.

Nikogar ni bilo, ko sem pol ure pred pogrebom stopil v mrliško vežico, v kateri je ležalo izmučeno telo 90-letne matere pesnika Balanti-

ča. Krsta je bila še odprta in med cvetjem sem zrl obraz žene, s katero sem govoril še pred tremi meseci. Tedaj je bila že bolehnna, imela je težave z želodcem; kljub visoki starosti je ohranila spomin. Spoznala me je in zatrjevala, kako je vesela, da me spet vidi. Ko sem odhajal, mi je prisrčno stisnila roko in skupaj z domačimi pomahala v slovo pri nedodelanih vratih prenovljene hiše, ki so ji zaradi novo speljane ceste odvzeli vrt.

Ponosna je bila na svojega sina, pogosto je prebirala njegove pesmi in zadnje pismo, ki ga je prejela med vojno teden dni po sinovi smrti. Pokazala mi je vse, kar je ostalo od njegove ljubljanske zapuščine, ko je kot študent slavistike stanoval v Mostah v Ciglerjevi ulici 27 (sedaj Partizanska 26): nekaj knjig, nekaj zvezkov Štrekljeve zbirke slovenskih narodnih pesmi in šolski zvezek. Vse drugo je po pesnikovi smrti izginilo.

Iz njenih ust ni prišla nikoli nobena beseda obtožbe ali sovraštva. Plemenito je prenašala trpljenje. Vsako leto je novembra z domačimi obiskala v Grahovem skupni grob, v katerem leži njen France, ki je zaman vzklikal:

*Domači kraj, kako mi spet boš drag!
Kako bom ljubil gore razkopane,
dokler ne bom nad njimi tih zaspal.
(Sen o vrnitvi)*

Zrl sem še zadnjič v obraz žene, ki je štiri-deset let stala pod križem svojega zasramovanega sina, pesnika, ki je ljubil svoj dom in domače, svoj narod in domovino, zlasti pa slovensko besedo, saj je njeno lepoto in moč odkrival tudi v svojih pesmih. Sedaj je njeno trpljenje končano ... V mrliški vežici zro name rožnati

venci z napisi, ki govore o ljubezni domačih in drugih do pesnikove mame. Na vsaki strani majhnega razpela pred krsto gori svečka, pred križem pa je škropilnik z blagoslovljeno vodo. Sežem po vejici, poškropim krsto, pomolim za Balantičevo mamo in pomislím na njeno srečanje s sinom. Od nekod se oglase pesnikovi verzi:

*Zakaj pa ti trpeti moraš, mati,
zakaj te noč in dan življenje udarja?
Zakaj ihtiš med dolge, suhe prste
in vročično strmiš med naše vrste
in se potapljaš v žgoč oči sijaj?
Povsod je sonce in ljudje pojo,
le nam in tebi je tako hudo.
Joj, mamica, povej, zakaj, zakaj?
(Vprašanja iz podzemlja)*

Že sije sonce, mrzli veter pa vedno bolj vdira v telo, da kar drhtim. Vzamem fotografski aparat in slikam mrliško vežico ...

Nato tiho stopam po stopnicah skozi vrata na pokopališče, ki sije v popoldanski sončni svetlobi. Hodim med grobovi, kot bi iskal zadnji dom svojih znancev in prijateljev. Dvignem pogled proti Kalvariji. Glej, od tam prihajajo trije znanci, Francetovi sošolci in prijatelji, ki so se prav tu pred 14 leti poslovili od Francetovega očeta. V hipu se spomnim na pesnikove verze iz »Žalostinke«:

*In ne bo očeta,
ne bo mene, da bi sad rodil ...*

in še na tiste iz pesmi »Zadnji čas pred zimo«:

*Nikar mi z vekami ne skrij svetlobe,
naj vidim, da je lahna smrt povsod,
naj čutim padanje noči med grobe!*

Pridruži se nam še en sošolec, pravzaprav dva, in skupaj se vračamo k mrliški vežici. Prišli so vsi domači: mamina sestra, pesnikovi sestri, ena z družino — z možem in tremi dekletí. Vsi so v črnem. Hudo jim je: solze so v očeh, ustnice trepetajo — vendar znajo trpeti; tudi tega se človek nauči. Pristopimo, izrekamo sožalje. Bolj kot roka ga čuti pogled in še bolj srce. Pokropimo Balantičevo mamo in se tiho umaknemo. Prihajajo še drugi in sklenejo venec okoli mrliške vežice.

Že so tu pogrebniiki z vozom na tihih kolesih. Zapro krsto, pristopita duhovnika z ministranti in sprevod krene na pokopališče. V naglici napravim še nekaj posnetkov. Morda bodo uspeli in bodo domačim žalosten, a drag spomin ...

Sprevod krene v cerkev. Žar baročnih oltarjev pokopališke cerkve nas ne ogreje, tudi v cerkvi gospoduje novembrski mráz. Župnikov govor nam razkrije odnos med materjo in sinom, saj spretno vanj povezuje misli iz pesnikovih pesmi. Smrt, ki jo je France slutil, je le prehod v lepše življenje v večnosti, pri Njem, h kateremu se je France v pesmih tako pretres-

ljivo obračal. Tu bo mati srečala sina, po katerem je 40 let zaman hrepenela. Mlajši duhovnik nato prebere pesnikovo žalostinko »Materi«. Začutim bolečino, ko slišim verz: Vidim te pred križem v kotu stati ...

Slede berila, evangelij, darovanje — in sprevod se tiho pomika iz cerkvice na levo stran pokopališča, kjer je že pripravljena jama. Duhovnik jo blagoslovi in krsta se spušča v težko ilovnato zemljo. Sledi molitev za pokojnico in vse umrle. Ob grobu se zvrste najprej domači, nato vsi drugi. Tudi sonce se poslavlja z zadnjimi žarki. Kepice domače grude rahlo trkajo na pokrov krste, kot bi šepetale: »Poslušaj, mati, že ti prihaja naproti ljubljeni sin!«

Večeri se, pokopališče se prazni. Na ljubeznivo povabilo domačih se štirje pesnikovi sošolci odpeljemo z avtom na Balantičev dom. Ker popravljajo glavni most čez Kamniško Bistrico, krenemo po obvozni poti preko manjšega mostu in čez nekaj trenutkov se ustavimo pri lepo obnovljeni hiši. Odložimo suknjiče, se povzpne-mo v prvo nadstropje in sedemo za okroglo mizo. Kako lepo in okusno opremljeno stanovanje! Na mizi se zvrstijo kozarčki s slivovko, mali sendviči, vino, kavica ... Sedimo in oživljamo spomine na pesnika in njegovo mamo. Pred nami se odkrivajo zavese preteklosti: že vidimo dolgolasega in rahločutnega pesnika kot dijakavagonarja in kot študenta slavistike, spominjamo se njegovih ljubezni, njegovih življenjskih ciljev, njegove tragike v Gonarsu in Grahovem. Ugotavljamo, kako je življenje zapleteno, kruto in večkrat krivično. Koliko ljudi je zlasti med vojno brez krivde krivih! Zakaj? Sam čutim, da so v nas, ki smo po svoje srečno prestali težke vojne čase, še vedno nezaceljene rane, ki jih bomo nosili s sabo vse do smrti. Spet beseda o pesnikovem ustvarjanju, njegovih prijateljih, njegovi smrti in zapuščini, še neznanih pesmih, o zbirki, ki pred desetimi leti ni smela iziti v domovini, čeprav je že bila natisnjena, o ilustratorjih njegovih pesmi, o prevodih v tuje jezike ... Na hitro preberem iz neke knjige črtico, ki govori o pesniku in o njegovi slutnji smrti, pogled pa mi ves čas nehote išče obraze domačih, ki so še vedno vsi v črnini. Namesto običajne vesele, sproščene govorice neka zadržanost in žalostne oči, ki govore: »Stare mame ni več!« Nekam tuje in odmaknjene se mi zde besede nekega slikarja iz Trsta. Tudi dva mlada fanta, domača prijatelja, s svojo zgovornostjo ne preženeta žalostnega razpoloženja.

Po dveh urah vstanemo, se poslovimo in polni spominov na pesnika, njegovo mamo in domače se odpeljemo proti razsvetljeni Ljubljani.

V podstrešni sobici vzamem v roke France-tove pesmi. Berem tiste, ki jih je posvetil svoji materi. V srcu spet začutim veliko bolečino ... Senka, boš kmalu prižgala mojo skromno lučko na kamniških Žalah?

Inter

Poljska in neka meja

O naših čustvih ni kaj pisati: simpatija do žrtve in odpor do nasilnika je lahko edini odziv normalnega človeka in normalne skupnosti.

Režiserja decembrske domisljice seveda poznamo. Njegov podpis smo zasledili že v Kabulu, Pragi, Budimpešti, da ne omenjamo sto in sto drugih mojstrov in domala po vsem svetu, na časovni lestvici nazaj vse do nastanka one režiserske šole v letu 1917.

Tudi dogodki so nam znani. Ozadja mnogo manj, o nadaljnjem dogajanju lahko samo ugibamo. Slutnja pravi, da poljske drame še ni konec. Narod namreč zahteva več, kot lahko odstopi režim, ne da bi ta tvegala propad. V najboljšem primeru se lahko izoblikuje kompromis, ta pa pomeni polovično svobodo za ene in polovično oblast za druge. Velika modrost bi bila potrebna, da se obrzda skušnjava, ki nastaja ob taki polovičnosti.

Kako smo reagirali na dogodke po 13. decembru?

Z redkimi izjemami smo vsi že dolgo pričakovali, da se bo poljsko svobodoljubno vrenje končalo z nasilnim nastopom. Presenetila nas je oblika, nikakor pa ne dejanje, ki je bilo za večino le stvar časa. Ta gotovost o slabem koncu se lahko imenuje tudi realizem, ima pa še en aspekt, ob katerem bi se lahko zaskrbljeno zamislili.

Ta aspekt se imenuje resignacija.

Pojav seveda ni nov. Toda do neke še kolikor toliko bližnje preteklosti je veljalo, da so resignaciji zapadale neposredno prizadete skupnosti. Zunanji simpatizerji so že zaradi oddaljenosti od žarišča stiske vsaj minimalno verjeli v konec nasilja in v boljši čas.

Zdaj pa se je začela resignacija — tako se vsaj zdi — plaziti tudi v zavest zunanjih simpatizerjev, tudi nas. Se je spremenil samo svet ali tudi mi? »Tako je pač, svet je razdeljen, pravila igre so določena, svoboda za ceno jedrske vojne je nepredstavljiva, nič se ne da narediti, del sodobnega sveta ima pač smolo, preostaja le upanje v počasno evolucijo«. Te stavke poznamo vsi, morda kar iz lastne notranjosti.

Kako — nismo rekli, da je to realizem?

Je — toda pod pogojem, da mu ne pustimo prodirati pregloboko v našo zavest. Ne sme tja, kjer so delikatni centri naše etične odpornosti, našega čuta za neki osnovni PRAV, naše odzivnosti za načrte in zamisli ne glede na njihovo bližnjo ali daljnjo izvedljivost. In tu seveda ne mislimo več samo na poljsko dramo.

V te sfere realizem ne bi smel. Še tako železno stvarnost lahko sprejmemo vsaj z intimno klenim »Temu se upiram!« Tu je meja. Ali pa prepustimo resignaciji prosto raskasto pot. Toda potem se poslovimo od vseh tistih vzgibov, iz katerih lahko nastajajo one zanosne misli, brez katerih življenje ne bi imelo ne barve ne vonja ne okusa, mogoče še pravega pomena ne.

Meja med realizmom in resignacijo torej obstaja in je branljiva. To zavest velja ohranjati iz mnogih, tehtnih razlogov. Med njimi so tudi spoštovanje do Poljske, vera v kaka višja pravila igre in ne nazadnje dolžnost do nas samih.

S. M.

ANKETA MED MLADIMI

Kaj menijo mladi o dogodkih na Poljskem

Visokošolec:

Življenje je nenehno prelivanje in spreminjanje. Vsakdo, ki se temu spreminjanju upira, je proti življenju in torej proti človeku. Prazne fraze in svinčenke lahko nadevajo danes na Poljskem verige utripa svobode, morda že jutri bo te spona raznesla eksplozija besa ljudi, ki hočejo živeti!

Višješolci:

Ni prav, da oblasti ukrepajo na tak način, kot so na Poljskem. Vsaka država temelji na ljudstvu, zato bi morala izvrševati voljo ljudstva, ne pa se podrežati volji nekaterih oblastnikov, ki si lastijo diktatorsko pravico. Poljski narod je vedno hrepenel po svobodi in zdaj je bil na poti, da bi jo dosegel. Vojaški poseg pa je zatrl še tiste človečanske pravice, ki so jih dosegli v zadnjih časih.

Čeprav je poljski problem še tako pereč, so mladi mojih let do njega popolnoma apatični, kajti podcenjujejo mo-

žnost, da bi se posledice zvrnile na vse človeštvo in bi jih bili deležni tudi oni.

Čutijo se tako oddaljeni Poljakom, da se rajši zaprejo v svoj svet. Mislijo, da se bo problem »s časom« sam rešil, sami pa k temu sploh ne pripomorejo.

Ves svet je pretresla vest o dogodkih na Poljskem. Državni predstavniki, ministri in vodilne osebnosti so pošiljali nešteto protestnih brojavk. Nekatere države so se zavzele za tragično usodo, ki je doletela Poljake, in jim skušale priskočiti na pomoč. Vsi so si veliko prizadevali, po cerkvah so zbirali denar za poljsko ljudstvo, verniki so molili za njihovo usodo. Skratka, vsako živo bitje, ki je količkaj občutljivo, je prepojila žalost, razumevanje, usmiljenje in bratska ljubezen. Vsi smo nekaj dni veliko razmišljali, upali, in sledili razpletu dogodkov. Kaj pa sedaj, ko je v teku »normalizacija«? Duhovi se bodo pomirili, vode bodo upadle, vse bo kot prej: ljudje smo po naravi sicer občutlji-

vi in razburljivi, a polagoma vse pozabimo. V srca Poljakov pa se je zarezala velika rana, rana naroda, ki ga je skozi zgodovino življenje neusmiljeno teplo in ga še naprej tepe!

Dogodki na Poljskem so eden izmed najtežjih političnih momentov v Evropi. Mislim, da je skoraj vsak, ko je zaslišal prve novice o nastopu vojaške diktature, pomislil najprej na to, da se je na Poljskem začela državljanska vojna, ki bi lahko pripeljala do tretje svetovne vojne. Prav ta misel je verjetno povzročila, da so bile reakcije ostalih držav precej zmerne, vsi so sicer izražali veliko solidarnost poljskim delavcem, vendar ni prišlo do hujših ukrepov. Zato bo verjetno tudi Poljsko doletela ista usoda kot Češko ali Madžarsko ali Afganistan. Ko se bo poglelo prvo razburjenje, bo šlo vse v pozabo. Pri teh dogodkih me najbolj žalosti to, da je nekemu narodu onemogočeno, da bi si sam krojil svojo usodo — in to v imenu ljudstva in svobode! Sploh ne morem razumeti, kako si lahko neka država, v tem primeru SZ, lasti pravico odločanja o usodi drugih narodov in jim krati prav tiste pravice, ki naj bi jih njihova državna ureditev v prvi vrsti podpirala.

Edina misel, ki mi pride, ko s tesnobo v duši prebiram srhljive podrobnosti, ki prodirajo skozi tančico, za katero se skriva Poljska, je ta, kako lahko peščica ljudi drži v šahu celo državo. Mogočnost človeka. Zakaj je ne bi porabili v pozitivno?

Visokošolka, mlada mamica

Nekoč, ko me je moj šestletni sin, vprašal, kaj so to komunisti, se je zadovoljil z odgovorom: »Komunisti so ljudje kot mi, želijo si, da bi bili vsi enaki, imeli vsi enake dobrine, le da ne verjamejo, da je Bog«. Po Afganistanu in Poljski si takih odgovorov, pa čeprav šestletniku, ne upam dajati več.

VLADIMIR KOS

Jutranja prilika

*Most čez reko Ára
z jutranjo zaveso
v belkast svet viseč.*

*Bova šla za zarjo
v spečo zelenino
čótn svobode vleč?*

*Z voskom sončne sveče
kmalu tlak se sprime,
kmalu volja nog...*

*Čoln pod ločjem čaka.
Veter z vzdihom vzdigne
belkast most v nebo.*

Reka Ára — po japonsko Arakáua — je dolga 290 km in ima vzdolž svoje dolge poti kar šest različnih imen; v severovzhodnem Tokiu ji pravimo Ára(káua; ta beseda pomeni reko) in v vzhodnem Tokiu se potem izlije v Tihí ocean. Na njenem bregu je imel svojo hišico slavni japonski pesnik Bašó (1644-1694), po katerem je potem zaslovel japonski trivrstični háiku (ki so ga takrat imenovali háikai ali pa hókku).

V slovenska obzorja in čez

Mogoče ne veste da...

- je slovenski pesnik in prevajalec Božo Vodušek, ki je umrl pred kakšnim letom, v oporoki zapustil svojo bogato in dragoceno knjižnico Gimnaziji za Slovence v Celovcu...
- se je konec prejšnjega leta po dolgem spet pojavil v slovenskih občilih izraz »božič« in da je bila celo nekakšna božična oddaja na TV, a v manj poslušani uri in za izseljence...
- se je znani slovenski publicist Taras Kermauner pred časom za stalno naselil v Avberju na Krasu...
- so v Ljubljani odkrili skupino mladoletnikov, ki je po zidovih pisala in risala nenavadne parole in simbole — kljukaste križe in zaokroženo črko »a«, ki naj bi pomenila »anarhija«...
- je dr. Franc Rode, znani profesor na teološki fakulteti v Ljubljani in prav tako znani predavatelj, zasedel pomembno mesto v Vatikanu v Sekretariatu za neverne v Rimu...
- se je v prav tistem ljubljanskem časopisu, ki daje svoje stolpce na razpolago napadalcem DRAGE, pojavil poziv v obliki oglasa »Prosimo, da govorite slovensko!«...
- je Vladimir Dedijer izdal nov Titov življenjepis, ki mu očitajo, da je filodjilasovski in protikardelejski...
- je DRUŽBA ZA OBRAMBO TRADICIJE, DRUŽINE in LASTNINE, ki ji predseduje brazilski profesor Plinio Correa de Oliveira, izdala v več svetovnih dnevnikih dolgo izjavo o »dvoličnosti« francoskega — Mitterandovega — socializma, ki da je le izhodišče za komunizem, pri čemer tudi v svojem katoliškem integralizmu obsoja »nevtralnost« francoskih škofov...
- profesor France Vodnik pripravlja za celjsko Mohorjevo družbo izdajo nekaterih spisov znanega slovenskega katoliškega publicista iz predvojne Franceta Terseglava...
- je v znani zbirki »Oskar« milanske založbe Mondadori izšel Cankarjev roman Martin Kačur v novem lepem prevodu milanskega profesorja Arnalda Bressana...
- je neki Slovenec, ki se je bil prijavil za tragični izlet na Korziko, a je potem prepustil svoje mesto v letalu drugemu in tako ostal pri življenju, po katastrofi poiskal duhovnika in zaprosil za krst...

In večno šumi Nadiža

Dnevnik beneškoslovenskega duhovnika

9

1. junija 1943

SPOPAD S STRAŠILI

Sinoči od 11. do 12. ure od Loga do Lipe peklenko streljanje: puške, mitraljezi, ročne bombe, oklopni vozovi, vse je bilo v delu. Krogle so švigale na vse strani: zdaj pa zdaj so žvenketale razbite šipe oken, zvenela je opeka na strehah v Ščiglih in drugih vaseh. Prestrašeni ljudje so zapustili spalne sobe in se poskrili po kletih: potem vse tiho. Danes vse mirno. Kaj se je zgodilo? Zvedeli smo, da je partizan, ki je bil prejšnji večer zaostal na desni strani Nadiže in jo hotel prebroditi, sprožil v nasprotno stran en strel, da bi zvedel, kje so proste točke za prehod. Ves ta direndaj, ves strah, toliko škode zaradi enega strela, enega partizana, ki se je kljub temi srečno prebil na drugo stran. Danes si nihče ne upa iz hiše, ker vojaki obsujejo s krogami vsakogar, ki ga vidijo na polju ali hribu. Vojaki si niti ne upajo na cesto, ves dan in vso noč čepijo v zasipih in za skalami na strugi Nadiže. Le oklopni vozovi izzivalno ropotajo gor in dol.

Vnebohod, 3. junija 1943

KRVAVI SPOPAD S PARTIZANI

V Šentlenarski dolini, na gričku pod Srednjem, je bilo po izdajstvu neke mladenke obkolenih od alpincev 18 sestradanih partizanov. Juniško so se borili do zadnje krogle. Trinajst jih je bilo ubitih in pet ujetih. Neka ujeta partizanka je vrgla nekemu alpinцу zaboj 20.000 lir. Ta je mislil, da mu je vrgla ročno bombo, in jo je ustrelil. Ujete partizane so odpeljali proti Čedadu in se ne ve, kaj so storili z njimi. Mrtve pa so zasuli v neko grapo kakor živino. Ondotnemu župniku niso dovolili, da bi jih dal prenesti na pokolišče v Št. Lenart in cerkveno pokopal. Ker je pogumno šel proti njih volji blagoslavljat mrtve partizane, so ga oštevali z »izdajalcem« in mu nagajali. Ne ve se, koliko alpincev je bilo mrtvih, med njimi pa je gotovo neki Benečan iz Črnega vrha. Ljudje občudujejo hrabrost partizanov, ki se, več dni obkoljeni in lačni, niso hoteli predati kljub ogromni premoči sovražnika.

6. junija 1943

PORAZGUBLJENI PARTIZANI

Vsem partizanom ni uspelo, umakniti se čez Nadižo. Več posameznikov tava po hribih in od vasi do vasi. Tudi tam pri Subidu so jih videli

nekaj, in cel bataljon alpincev je marširal iz Črnega vrha proti njim. Več jih je skritih po vaseh in družinah, tudi po vaseh, zasedenih od vojakov.

BOLNI PARTIZAN

Na prej opisanem umiku skozi Ofijan so bili partizani pustili zelo bolnega borca in pri njem druga dva partizana, da bi mu stregla. Ko so vojaki prišli preiskovat vas in okolico, so ga ljudje hitro prenesli v gozd, daleč od vasi, na skoraj nedostopen kraj. Tam sta ga čuvala ona dva tovariša. Ljudje so jim podnevi nosili mleka in polente z izgovorom, da nosijo južino hišnemu, ki seka drva v gozdu. Ko je minila nevarnost, sta pa partizana ponoči hodila v vas po potrebščine. Nihče jih ni izdal, čeprav je vsa dolina vedela zanje. To zadevo smo povedali tudi tukajšnjemu občinskemu zdravniku, hudemu protifašistu. Ta je vzel s seboj zdravila in druge potrebščine in se je pogumno podal v gozd. Ni mogel najti brloga, kjer je bil skrit bolnik.

Zvedel sem, da si je bolnik toliko opomogel, da je mogel s tovarišema čez Nadižo tam dol neke pri Špetru.

Z OKLOPNIM VOZOM NA »SENJAM«

Od Kobarida do Čedada vsa dolina mrgoli vojaštva. V hribe gredo le, ako so gotovi, da ni tam niti enega partizana, in še takrat po 200 do 300 skupaj.

Danes je v naši vasi senjam (shod), na katerega pridejo ljudje tudi iz sosednih vasi. Tudi vojaki bi seveda radi prišli, saj so komaj 500 metrov od nas — ampak nikoli si niso drznili priti k nam. Le danes so se toliko opogumili, da so se z oklopnim vozom in do zob oboroženi pripeljali do naše cerkve.

9. junija 1943

ALPINCI »GRABIJO«

Skozi tri dneve so alpinci prevohali vse vasi, vse hiše, vse grme, da bi očistili naše gore partizanov. Niti enega niso staknili, četudi vemo, da jih ne manjka.

Tudi alpinci so lačni: po hišah niso povpraševali po »ribellih«, ampak po polenti.

10. junija 1943

TRETJA OBLETNICA

Danes je tretja obletnica, odkar smo na polvelje »nezmotlјivega« Dučēja zgrabili za vrat umirajočo Francosko. Zvonili smo in se že veselili oblјubljenega bogatega plena »bliskovitih«

zmag. Danes pa čakamo, od kod in kdo nas bo zadušil.

14. junija 1943

MED SEBOJ SE STRELJAJO

Tudi na Mijo so se bili povzpeli partizani: poslali so bili domov pastirje in gozdarje. Včeraj so jih šli gor »grabit« (1) alpinci. O partizanih nobenega sledu. Pomotoma so se alpinci streljali med seboj in danes so prinesli na Stupico več ranjencev.

7. julija 1943

PARTIZANI ZOPET NA MIJI

Po alpskem »grabljenju« so se partizani zopet oglasili na Miji. S streljanjem so prestrašili in prepodili gozdarje, ki so se bili povrnili tja gor sekati drva za vlado.

Pravijo, da so isti partizani v Logu ustrelili neko mladenko, ki jih je bila baje izdala.

Na Stupici so alpinci ranili in prijeli nepredvidnega 19-letnega partizana in ga odpeljali proti Čedadu.

Pred partizani nas varje »Battaglione Tolmezzo«.

10. julija 1943

ZAVEZNIKI V ITALIJI

V Siciliji so se izkrcali in s tem dokazali, da je železni obroč, s katerim se je bahal Mussolini, da je zavaroval Italijo, trhljiv.

16. julija 1943

CHURCHILL IN ROOSEVELT ITALIJANOM

Churchill in Roosevelt sta poslala poslanico, češ da je boljša častna predaja kakor umreti za dva norca, ki skušata le zavlačevati svoj neizogibni konec.

20. julija 1943

BOJNO PODROČJE

Kakor že prej pokrajine južne Italije, tako so bile sedaj tudi pokrajine Pulj, Trst, Gorica in Vidno proglašene za bojno področje (2) z obsednim stanjem.

Zavezniki so že zavzeli tri četrti Sicilije: z bombami obsipajo Rim in vsa večja mesta Italije.

Mussolini in Hitler sta imela nujni sestanek v severni Italiji (Feltre pri Bellunu). Kaj sta »gruntala«, ko jima gre voda do vratu? Naše vasi so vse zastražene od vojakov in vedno več vojaštva se vlačijo proti Kobaridu, četudi so vsi partizani nekam izginili. Pravijo pa, da jih tam gor okoli Krna kar mrgoli.

Pred dnevi so vojaki nekje prijeli dva elegantno oblečena mladeniča in ju pripeljali v Podbonesec. To sta dva angleška ujetnika, ki sta zbežala iz nemških taborišč.

Ponoči večkrat brenčijo nad nami v smeri proti Kobaridu in nazaj neki zrakoplovi. Sodimo, da

so angleški in da prevažajo živež in orožje partizanom. Večkrat vidimo krožiti po zraku skrivnostne balončke.

Vse te reči napovedujejo, da se nekaj kuha in da je pričakovati novic. Ljudje so zelo nervozni in si želijo kakršnegakoli konca.

25. julija 1943

† Prof. dr. MIHA DORBOLO

Naš vrli rojak in zaveden Beneški Slovenec je nenadoma umrl v videnskem semenišču dne 20. tekočega meseca, zadet od srčne kapi. Tudi jaz sem šel na pogreb, ki je bil v Vidnu 24. t.m. Veličasten je bil in vreden tega duhovnika. Tri sto duhovnikov, med njimi tudi dva kanonika in več duhovnikov z Goriškega, ga je spremljalo od semeniške cerkve, kjer je bila zadušnica, do Čedajskih vrta. Sam nadškof je bil pri zadušnici in je pel slovesno pontifikalno libero. (3)

Ljudstvo je čakalo krsto pri cerkvi sv. Kvirina pod Špetrom, od koder se je razvil sprevod do župne cerkve. 25 slovenskih duhovnikov.

Pokopan je na domačem pokopališču, v hišni grobnici, v slovenski zemlji, ki jo je tako ljubil. Njegova rojstna vas je bila Bjarč pri Špetru, njegov oče mlinar. Samouk je bil pod vodstvom brata Evgena, kurata v Prosnidu. Kot nabornik je opravil oficirske izpite in bil promoviran kot poročnik artilerijskega polka, pri katerem je služil, dokler se po prvi svetovni vojni ni odločil in vstopil v bogoslovno semenišče v Vidnu. Že kot oficir je bil promoviran za doktorja italijanske literature na neapeljski univerzi, z odliko.

Novo mašo je pel na velikonočni ponedeljek leta 1922. Bil je nekaj časa za kaplana v Špetru, nato je bil imenovan za profesorja italijanske in latinske literature na ženskem nadškofijskem učiteljišču v Vidnu. Kasneje je bil profesor na gimnaziji videnskega semenišča, kjer je ostal do smrti — do 55. leta svojega življenja. V semenišču je učil tudi slovenski jezik. Bil je jako kulturn in zaveden Slovenec; ponosno se je ob vsaki priliki izkazal za Slovence. Noben rodoljub ni šel v Vidno, ne da bi pogledal tudi h gostoljubnemu »pre Mihotu«.

Žal, da nas prav v teh upa polnih časih zapuščajo naši najboljši stebri!

DNE 25. JULIJA 1943 — SV. JAKOB APOSTOL

»Eja! Eja! Alala!!!!«

FAŠIZEM KAPUT !!!!!

»Vinceremo!« (4)

Povrnil sem se žalosten in zamišljen od pogreba našega Mihota Dorbolója iz Špetra — slabe volje. Hodil sem gor in dol po hiši in čakal 23. uro, da bi poslušal radijski dnevnik iz Rima in za njim prepovedane tuje postaje. Ob tej uri sem bolj brez skrbi poslušal tuje postaje, ker je bilo

(3) Pogrebna molitev, po začetnih latinskih besedah »Libera me, Domine«.

(4) Pred nami je odmev na enega najsrečnejših trenutkov Kufolovega življenja. V temperamentnem rokopisu je kar videti eksplozijo neznanskega veselja.

(1) Prvotni pomen glagola »rastrellare« je seveda kmečki in ga Kufolo tudi tako prevaja. V slovenski vojaški terminologiji sta v rabi izraza »čistiti« in »prečesati«.

(2) V dnevniku je italijanski izraz »Zona di operazioni«.

po vasi vse mirno, in če so vohuni lazili okoli hiše, so vsi vaški psi lajali in me s tem opozorili na nevarnost.

Odprl sem aparat in nastavil kazalko na rimsko postajo:

»Attenzione, attenzione! Nocoj ob ..... uri, po seji Vrhovnega sveta, je vsled nezaupnice slednjega ekselencja Mussolini, načelnik vlade in vodja fašizma, podal ostavko in povrnil kralju mandat. Kralj je prevzel sam vrhovno komando vseh armad in imenoval za načelnika vlade generala Badoglija. Isti je proglašil obsedno stanje po vsej Italiji — od sončnega zahoda do vzhoda se ne sme iz hiše: vojaštvu je izročeno vzdrževanje javnega reda«. (5)

Kri mi je vzkipela v glavo, skočil sem na noge in tekal po hiši kakor nor. Ali je res, ali sanjam? Da ni kaka šala? Prebudil sem vse hišne in jim oznanil veselo novico. Četudi so se bali, da se šalim, so skočili iz postelj in pritekli v hišo. Žugali so mi, da me bodo stepli, če ne bo res.

Stisnili smo se k radijskemu aparatu in iskali vse ob tej uri oddajajoče postaje, dokler nismo slišali od tujih postaj potrdila. Ura je bila dve po polnoči. Adijo spanje!

Nisem mogel ostati pri miru. Stekel sem dol na vas z namenom, da bi kričal: »Fašizem kaput! Duče kaput«, s tem prebudil vse ljudi in jim povedal veselo novico. A mi ni uspelo, ker so se vsi vaški psi zbrali okoli mene in me tako besno obkoljevali, da sem se moral takoj umakniti, da bi me kdo ne imel za tatu in name streljal. Gor in dol pred hišo sem hodil, prebavljal novico in nestrpnost čakal dneva. Ko sem slišal zvoniti sveto jutro, sem stekel pred zvonik in povedal novico mežnarju. Ta je že izpred zvonika kričal novico neki ženski, ki je točila vodo na vasi. Ženska je od veselja vrgla »čendirje« (6) po tleh, tekla po vasi in kričala: »Vstanite, vstanite, Mussolini kaput!« V par minutah so bili ljudje, napol oblečeni, na vasi, in glasno komentirali nepričakovano in tako zaželeno novico. Tudi jaz sem moral dol na vas in vse natanko povedati: kje, kdaj, kako sem slišal.

Končno se tudi politični tajnik ni mogel več premagati. Prišel je med ljudi in ves iz sebe kričal, da bo šel, če ne bo takoj konec direndaja, po miličnike in vojake in dal aretirati vse tiste, ki so si izmislili tako neumne in nemogoče novice. Ljudje so se mu rogali, v obraz smejali in mu žugali, ženske so začele točiti vodo, da bi ga oblile. Mož se je ustrašil takega upora in je takoj izginil ter se skril na polju. Pijan od veselja nisem mogel ostati doma: vzel sem klobuk in tekal na avtobus. Kam bom šel? V Čedad, gledat, kaj pravijo tam doli.

Po poti sem srečal patrolo alpincev. »Ali že veste veliko novico? Mussolini kaput!« Vojaki so me debelo gledali in se niso mogli odločiti, če naj verjamejo ali ne. Pospešili so korake in

nadaljevali pot. Ko pa so v vasi videli vse ljudi na placu in slišali komentiranje, so se skokoma vrnili nazaj in kričaje prihrumeli že pred menoj v Podbonesec. Tam so bili še vsi po hišah, ali ker jih je bilo sram se kazati ali pa, ker niso še nič vedeli o porazu.

Tudi neka učiteljica je prišla na avtobus in me pozdravila. Jaz sem ji odzdravil — prvič v življenju — s »saluto romano«, to je z iztegnjeno roko, in z besedami »Eja, eja, alala!« (7) Učiteljica me je začudeno pogledala in zardela. Najbrž še ni nič vedela in moj pozdrav ji je bil zagonetka.

V Čedadu je bilo praznično razpoloženje. Ljudje so se zbrali okoli radijskih aparatov in silili v prodajalne časnikov. Tu pa tam so bile razobešene zastave. Po ulicah si videl le vesele, nasmejane obraze. Nikjer več na prsih znakov »fascio littorio« ali »kebrov«, kakor so jim pravili naši ljudje.

Znanci so me ironično pozdravljali z iztegnjeno roko, čestitali so mi, ko da bi jaz vrgel fašizem. Večkrat sem prehodil čedajske ulice z upanjem, da se bom srečal s peklenko dušo Zorzijem, okrajnim političnim tajnikom, ki je prizadejal toliko gorja vsem zavednim Beneškim Slovincem in še posebno meni. Rad bi mu bil pogledal v oči, mu premeril škornje in mu oponesel, kar sem mu bil prerokoval, ko sem se branil in zagovarjal pred njim zaradi slovenskega jezika. A ne njega ne drugih »kameratov«, ki so mi bili vedno za petami po Čedadu, nisem mogel iztakniti. Nihče jih ni videl.

Vstopil sem tudi naravnost v »Casa del Fascio«, brlog vodstva fašizma za naš čedajski okraj. Nobenega uradnika, že vse razmetano in raztolčeno. Čedajci so bili že zgodaj likvidirali urad. Protifašisti pa so rešili važnejše dokumente, med njimi tudi seznam imen Beneških Slovencev, ki so jih imeli fašisti najbolj na želodcu. Pri mojem imenu je bilo pripisano: »Na vsak način ga je treba spraviti ob ugled med ljudmi, internirati ali vsaj odstraniti s področja, ker ima preveč vpliva na ljudi in je zagrizen Slovenec«.

Sedaj sem razumel, zakaj so mi bili vedno za petami in mi niso dali nikoli miru.

Tako sem torej veselo preživel prvi dan prostosti. Fašiste je hudič vzel, jaz pa sem, hvala Bogu, še tukaj! Konec je 21-letnega preganjanja in trpljenja, ki me je izmučilo do skrajnosti, a ne uklonilo.

30. julija 1943

IN ČRNE SRAJCE?

Pod vplivom zavezniškega napredovanja in strahu pred revolucijo je Badoglio sestavil novo vlado, ki je takoj razpustila fašistovsko stranko, parlament, Tribunale speciale in sploh vse institucije, ki so dišale po fašizmu. Poslala je rakom

(5) Citat je približen, po vsebini vsekakor točen.

(6) Vrči.

(7) Fašistični pozdrav, kombiniran iz bojnega klica starih Grkov. Uvedel ga je bil Gabriele D'Annunzio.

ZUCH, gl. Čuk

ZUDIČ, navaja ga le Pizzagalli v zapisu ZUDIG ob poit. ZUDICE za Staranzano, ZSSP: Konjice. Patr. na -ič iz kakega atn. ali apelativa, ki ga ni lahko ugotoviti.

ZUFFERLI, endemičen v Nadiških dolinah, sicer v Čedadu in Vidnu. Izhajam iz apelativa *čúfar* = vzdevek moškemu, ki je nosil v kito spletene lase (Cerknica, Postojna), prim. ESSJ I,90. Številnost priimkov na -(er)li, -(ar)li (prim. *Cingerli*) iz sl. osnove s tem nem. formantom ni redka. Missio 1601 *Simon Suberti* v Sarženti. Prim. CUBERLI na Trbižu in v Tržizmu?

ZULJAN, osamljen v Gorici, ZSSP: GO in Kočevje, *Zuljan*: Logatec; menda fr. porekla in v sorod. s fr. priimki ZUIANI, ZUJAN, ZUJANI, vsi le v Vidnu. ZSSP: *Zuliani* (GO) utegne biti poit. iz *Zuljan*.

ZUODAR, gl. Cuder

ZUPAN, po apelativu *župán* = villicus. V grafičnih variantah ZUPPAN (Tržič), SUBAN (Viden), SUPPAN (Gradež). Prim. *Zupančič*.

ZUPANČIČ, patr. s formantom -čič iz prejšnjega. V ti obliki v S. Daniele del Friuli, v zapisu ZUPANCICH v S. Pier d'Isonzo, v poit. SUPPANI v Gorici in Tržiču. Prim. tpn. *Zupančiči* pri Kopru.

ZUSSINI, Pod Cerkvo, istoveten z *Zussino*, gl. Čušin.

ZUSSINO, gl. Čušin

ZUZECK, osamljen v ti obliki v Ronkah, Pizzagalli ga navaja za Tržič ob poit. SUZZI, utegne biti *Cucek* ali *Zužek*.

ZUZZI, gl. Žužič

ZVERC, le v poit. zapisu SVERZ (Krmin) in SUERZ (Ruda, Palmanova), pomanjševalnica ali patr. na -c iz atn. *Zver* (prasl. *Zver6*). ZSSP: —, toda *Zver*: Vzhodna Slovenija.

Ž

ŽAKELJ, apelativ prozornega pomena, tu le v Gorici, precej razširjen v ZSSP.

ŽELE, hpk. s formantom -e iz kakega starega sl. atn., ki ima v prvem delu zlog *Žel-*. (ZSSP: malokje). Tu le v zapisu ZELE v Ronkah in ZELE' v Vidnu. Prim. *Želko*

ŽELEZNIK, le v Tržiču v zapisu ZELESNIK in ZELESNICH, zelo razširjen priimek v ZSSP, ali istoveten s sst. *želéznik*, ki ima po Plet. več pomenov, ali istoveten s tpn. *Želéznički*. KOS 1498 *Lienhart Salesnegkh* v Košani.

ŽELKO, hpk. s formantom -ko iz kakega starega sl. atn., ki ima v prvem delu zlog *Žel-*. (ZSSP: *Želko* in *Željko* malokje) Tu le v poit. zapisu ZELCO v Ronkah in Vidnu. KOS 1494 *Vidicz Selko* na Proseku; 1498 *Gregor Selkho* v Narinu. Prim. *Žele*.

ŽERJAV, zoon., le v poit. zapisu SERIAU v Vidnu. Prim. tpn. *Žerjavska vas*, zaselek v Lozicah pri Vipavi.

ŽGAVEC, edinstven primer v Gorici, ZSSP: GO, Logatec; po poklicu *žgávca*, Plet. = der Brenner.

ŽGUR, osamljen primer v Zapisu SCHUGUR v Gorici, po en primer v zapisu SGURA v S. Giovanni al Natisone in v Porcii, PN, pogosten v zapisu SIGURA v Subidu ter odtod v Remanzacco, prim. ZSSP *Žgur* v GO, Sežani, Laškem, Logatcu in KR, tudi *Zgur* v GO. Iz atn. nem. porekla Sigismund. KOS 1499 *Peter Segur* v Porečah. Prim. *Žigon*, *Žizmond*.

ŽIGON, hpk. iz atn. nem. porekla Sigismund (*Žiga*) s formantom -on. Pizzagalli navaja ŽIGON ob poit. SIGON v Ronkah. Prim. tpn. *Žigóni* pri Novi Gorici in priimka *Žgur*, *Žizmond*.

ŽIVAL, apelativ prozornega pomena, endemičen v Nadiških dolinah, le v poit. grafiji SIBAU pri Sv. Lenartu, v Čedadu in Gradežu. ZSSP: —, toda *Živina*, *Zver*.

ŽIVEC, patr. s formantom -ac iz kakega starega dvodelnega sl. atn. z *Živ-* ali istoveten s sst. *živec* s pisanimi pomeni, prim. Plet. V ti obliki osamljen v Pordenunu, v poit. zapisu ZIVEZ v Gorici.

ŽIŽMOND, sl. oblika nem. atn. Sigismund, osamljen primer v Gorici. Prim. *Žgur*, *Žigon*.

ŽNIDAR, po poklicu (krojač) iz nem. *Schneider*, v poit. obliki SNIDARO v Černjeji. Prim. tpn. *Žnidarji*, zaselek v Češarjih pri Kopru.

ŽNIDARČIČ, patr. s formantom -čič iz prejšnjega, v ti obliki in v zapisu SNIDERZHIZH v Gorici, ŽNIDARČIČ v Števerjanu, SNIDARCIG v občini Sv. Lenart. Prim. še *Žnidarič*, *Žnideršič*.

ŽNIDARIČ, patr. s formantom -ič iz atn. *Žnidar*, le v zapisu SNIDARIG v Vidnu. Prim. še *Žnidarčič*, *Žnideršič*.

ŽNIDERŠIČ, patr. s formantom -šič iz atn. *Žnidar*, le v zapisu SNIDERSIG v Gorici. Prim. še *Žnidarčič*, *Žnidarič*.

ŽUŽIČ, osamljen v Tržiču, a v poit. ZUZZI pogosten v Reziji, Tipani, Vidnu, na Bili, v Čenti, Tržizmu, na Trbižu, v S. Giovanni al Natisone, Codroipu, Latisani in Lignan Sabbiadoro, ZSSP: GO: patr. s formantom -ič iz sst. *žúža* = počasen, dolgočasen človek (Plet.)

POPRAVKI IN DODATKI

- BAJT, osamljen v Števerjanu, iz hgn. Vitus preko nem. oblike *Vait*. Prim. *Fajdiga* ipd.
- BARBARINO, endemičen v Bili v Reziji, nima nič opraviti z enakoglasnim priimkom, ki je doma v Enni na Siciliji (prim. E. De Felice, *I cognomi italiani*, Bologna 1980, str. 118); metr. iz hgn. Barbara s formantom *-in*, poit. v zapisu v *-ino*.
- BASNAVA (gl. str. 8), »verjetno ne more biti izpeljan neposredno iz glagola *bajati*, temveč najverjetneje iz *basnati* »klepetati, čvekati«. Pomen sst. *basnava* bi torej bil »klepetulja, klepetav človek«, vendar ni nujno, da bi moral imeti še mitološko vsebino.« (Alenka Šivic Dular, iz pisma 11.5.1980).
- BATTISTIG (str. 8): v pisni obliki BATISTIG v občini Podbonesec.
- BAVCON (str. 8): v 5. vrsti popravi BAVCON v BOVCON.
- BAVDAŽ (str. 8): v 9. vrsti popravi 13. stol. v 15. stol.
- BERNIK (str. 9): primer BERNICH, zapisan pod geslom BERNIČ, je treba pomakniti med primere pod geslom BERNIK; prav zaradi popolne odsotnosti priimka *Bernič* v ZSSP in prisotnosti priimka *Bérnik-Bérnjak* v Benečiji imamo v tem primeru očitno opraviti z gospodarsko migracijo iz Benečije v Vidno: zato je treba geslo BERNIČ sploh črtati. E. De Felice, *Dizionario dei cognomi italiani*, Milano 1978, str. 78, navaja »*Bernich o Bernic* (pron. *bèrnič*)«: ne izključujem obstoja priimka *Bernič* na sl. zahodu ali celo drugje v vzhodni Italiji, toda doslejšnji podatki iz naše dežele in ZSSP kažejo prej, da je treba vse brati *Bernik*.
- BERTOĞNA (str. 10): 1551 *Francisco Bertogna de Villa Vicentina* (Ugo Pellis, Da un »Index instrumentorum« di Casa Strassoldo, v: *Rivista della Società Filologica Friulana* IV, str. 5).
- BITNJAN (BITTINAN, str. 10): po poreklu z Bitenj ali pri Bohinjski Bistrici ali pri Kranju.
- BOMBARDIER (str. 11): prim. tpn. *Borgo Bombardier*, zaselek v Malini.
- BONAC, le v poit. zapisu BONAZ (*Bónac*) v Ščiglih pri Podbonescu: patr. z narečnim formantom *-ac* iz hpk. k hgn. Bonifatius. Prim. *Bone* ipd.
- BORTOLOTTI, prisoten v Bili v Reziji, po poreklu iz Karnije, fr. arhaičen atn. *Bortolòt* iz hgn. Bartholomaeus, poit. v zapisu z geminato in formantom *-i*.
- BRAJDIČ (str. 12): »V osrednji Sloveniji je priimek *Brajdič* le en rod Ciganov, drugi rod se piše Hudo-rovič«. (Alenka Šivic Dular, iz pisma 11.5.1980).
- BRAJKO (str. 12): verjetneje je *brájko* iz *brátko*, prim. P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I*, str. 83. Priimek spada torej rajši v družino priimkov iz sst. *brat*, prim. *Bratina* ipd.
- BRATINA (str. 12): popravljam napačno prepisan naglas tpn. *Bratíni*. Dr. Lino Legiša me je opozoril, da se priimek sprva glasi *Bratína*, posamezniki so naglas spremenili pod vplivom srbščine.
- BREJC (str. 13): verjetneje po poreklu z Brij na Vipavskem.
- BUKOVEC (str. 13): rajši po poreklu z Bukovega pri Cerknem ali iz kraja s podobnim imenom. Prim. tpn. *Búkovci* v Kalu nad Kanalom.
- CENCIČ (CENČIČ, str. 15): podatki s Tolminskega, ki jih je objavil Franc Rupnik v Domu 1980/11, in zapis ZENIG iz l. 1677 nam kljub drugačnim zapisom (ZHENZHIZH l. 1751 v Robediščih) dovoljujejo ugotoviti prvotno izreko.
- CENDA (str. 15): druga možna razlaga je iz it. sst. *zendale*, ven. *zendà* = tanka svilena tkanina, prim. P. Skok, op. cit. I, str. 256 sub *cenda*.

- COMPASSI, prisoten v Bili v Reziiji, je menda fr. porekla.
- COPETTI, prisoten v Njivi v Reziiji, izhaja verjetno iz sst. NP *còp* = korec in je torej metonimičen priimek, ki označuje poklic zidarja. ZSSP: *Kopetti* v GO, *Kopeti* v MB.
- COTIČ (str. 17): patronimični formant nam v tem primeru vsiljuje verjetnejšo razlago: iz hpk. *Zòtto* po atn. *Zorzòtto* k hgn. Georgios; prim. E. De Felice, *Dizionario dei cognomi italiani*, Milano 1978, str. 273.
- DI BIASIO, endemičen v Bili v Reziiji, patr. it. tipa iz hgn. Blasius. Prim. *Blaszak* ipd.
- DI FLORIANO, prisoten v Reziiji v Križacih, Njivi in Liščacih, patr. it. tipa iz hgn. Florianus. Prim. *Ferjančič* ipd.
- DOLENC (str. 21): lahko tudi po poreklu iz Dolenj, Dolenje vasi ali kraja podobnega imena.
- DORNIK (str. 21): v poit. DORNI v Števerjanu.
- FAIDUTTI, v Dolenji Mersi in Škrutovem, je fr. priimek.
- FOLADORE (str. 23): NP *foladòr* = čeber, kad, v kateri mastijo grozdje.
- FRANDOLIČ, pogosten na Goriškem (Doberdob, Ronke, Gorica), osamljen v Pordenunu, v poit. grafiji FRANDOLICH v Doberdobu, poit. FRANDOLI na Goriškem (Doberdob, Tržič, Ronke, Staranzano, Sagrado) in osamljena v Spilimbergu in Pordenunu; Pizzagalli navaja slednjo obliko iz prve v Doberdobu in Foglianu. V prvem zlogu je moč spoznati hpk. iz hgn. Franciscus, morda spremenjen v pridevnik *Franj* + sst. *dol*: če je *Fran(j)dol* mtpn., lahko pristopi formant *-ič*, ki v tem primeru označuje poreklo. Skrajna koncentracija tega priimka v Doberdobu opravičuje tako etimologijo, ki jo omenjam z rezervno.
- FURLAN (str. 24): prim. tpn. *Furláni* v Brjah.
- GOJČA (str. 25): popravljam: hpk. na *-a* iz atn. *Gojmir*, *Gojko* ipd.
- GORJAN (str. 26): ali po poreklu z Gor pri Idriji, iz Mrzlega loga pri Črnem vrhu (Idrija) ali kakega drugega kraja, v katerem tako poimenujejo prebivalce.
- GORJANC (str. 26): ali po poreklu iz Gorjanskega ali kraja s podobnim imenom.
- GRADNIK (str. 26): verjetneje po poreklu z Gradnega v Brdih.
- HRVATIN (str. 28): prim. tpn. *Hrvatini* pri Škofijah.
- HUMAR (str. 28): verjetneje s Huma pri Kojskem. Prim. tpn. *Húmarji* na Banjšicah, v Batah in na Kambrškem.
- KOS (str. 35): za Reziijo (Njiva, Gozd, Liščace) je značilna oblika COSS in ne COOS.
- MADOTTO, prisoten v Reziiji v Osojah in Koritu, iz NP *modòt* = *sensâr*, ma specialmente mediatore di matrimoni; akanje v rezijanski obliki je tipično za zgornjo soško dolino. ZSSP *Madotto* v Idriji.
- MONTINA (str. 46): živ z naglasom na prvem zlogu le v pasu od Goriške do Vidna z najvišjo frekvenco (5) v S. Giovanni al Natisone (sicer še v Gradišču ob Soči, Medei, Premariaccu, Manzanu in Vidnu), je star slov. atn. *Mòtina*, ki je le v tem obrobnem pasu ohranil nosnik (prim. *Lonca* < *lòka*); ker se je nosnik zgubil v slovenščini v 11.-12. stoletju, živi to ime tu vsaj od 11. stoletja.
- PALETTI, prisoten v Reziiji v Bili in Ronku, iz NP *palèt* = paletta, da focolare; metonimičen priimek označuje poklic kuharja ali peka. ZSSP: — .
- RACA, zoon., ki ga je sprejela furlanščina; le v poit. grafiji RAZA v Cervignanu, Gradišču ob Soči in Foggiano-Redipuglia; v poit. RAZZA v S. Lorenzo Ison-tino, Tržiču in Foggiano-Redipuglia.

II

FORMANTI

Imenik po obrnjenem alfabetskem redu

Poskus analize 1523 priimkov — gotovo ali domnevno slovenskih ob priimkih furlanskega, italijanskega ali drugačnega porekla, ki jih nosijo Slovenci v provincah Gorica, Viden in Pordenun — gotovo ni izčrpen in ne reši številnih problemov: je pač prvi organski poskus te vrste, ki prinaša podatke o razširjenosti teh priimkov in bo omogočil nadaljnje raziskave, analize in primerjave.

V ta namen naj služi tudi imenik po obrnjenem alfabetskem redu, ki omogoča grupiranje priimkov po formantih: to delo lahko potrjuje nekaj gotovosti pri analizi priimkov v prvem delu publikacije.

Razlaga formantov se sklicuje na naslednja temeljna dela, ki jih bom odslej navajal s kraticami:

Bajec	Anton Bajec, <i>Besedotvorje slovenskega jezika I-IV</i> , Ljubljana 1950, 1952, 1959.
Bunc	Stanko Bunc, <i>Pogled v slovensko onomastiko</i> , v: Slavistična revija IV, 1951, str. 77-86.
De Felice	Emidio De Felice, <i>I cognomi italiani</i> , Bologna 1980, poglavje: <i>Apporti dell'onomastica cognominale alla definizione di fatti morfositattici</i> , str. 308-340.
PN	Franz Miklosich, <i>Die Bildung der slavischen Personennamen</i> , Wien 1860.
SP	<i>Slownik praslowiański</i> , Warszawa 1974 nasll.

V imeniku so označeni z zvezdico * priimki, ki jih je najti samo v dodatku, z dvema zvezdicama ** pa oni, ki jih obravnavam v prvem delu in v dodatku.

-a

Med številnimi funkcijami, ki jih pripisuje sufiksu -a samostalnikov ženske sklanjatve, navaja SP I, str. 59-61, dve funkciji, ki sta menda posebno tehtni pri sl. ono-

mastiki: to je tvorba moških sst., ki so najčešče nomina agentis (np. *vojévoda* > priimek *Vivoda*), in moških hipokoristikov (np. *bat'a* > priimek *Batič*). Ker je v številnih primerih zelo težko ločiti nekdanji formant -a od nekdanjega formanta -ja (ali je sl. priimek *Baša* sestavljen z bazo *Baš*, prim. sl. atn. *Boštjan*, in sufiksom -a, ali rajši z bazo *Bas*, prim. priimek *Bastjančič*, in sufiksom -ja, je težko reči; če je slednji priimek tolmačiti kot hibridno tvorbo — toda ZSSP ga izpričuje v GO, Il. Bistrici in Slovenjem Gradcu ter izpričuje še druge priimke iz baze *Bas*-tu in tam po vsem sl. ozemlju — potem hipotezo lahko razveljavimo; toda gradivo nam ne omogoča te razveljavitve in nobene gotovosti sploh) bom rajši nanizal vse priimke, ki so nastali z gotovim sufiksom -a, hkrati s priimki, ki so nastali s sufiksom

-ja;

tudi ta formant je lahko različnega izvora (Bajec I, § 15-17), še širša je pahljača funkcij, če gledamo SP I, str. 81-83. Poleg sl. jezikovnega fonda je v seznamu gotovo tudi kak it. -a (gl. *Blonda*):

Baša, Berra, Bersa, Blonda, Bobera, Brida, Butara, Cenda**, *Centa, Colja, Cunja, Cunta, Čampa, Čebula, Čela, Dekleva, Deternova, Dolenja* (tu imamo opraviti s privedniškim formantom), *Draga, Duša, Gogola, Gojča***, *Golja, Hvala, Juša, Kenda, Klama, Kodra, Koruza, Košuta, Lapajna, Lapanja, Lipa, Mašera, Miškorja, Naida, Oballa, Olja, Oriecuja?, Ostrouška, Pavša, Plahuta, Platta, Podreka, Postregna* (prid.), *Pruscha, Puja?, Puška, Raca**, *Ravnja, Rebula, Reja, Rustja, Sansa, Scolorborsa, Scorza, Sedola, Serna, Siega, Sima, Skubla, Sluga, Solza, Stolfa, Suglia, Ščuka, Škoda, Štoka, Švara, Tinta, Troha, Tuta, Vida, Vivoda, Vuga, Zorza, Zuanella*.

-ca

< -fca: izvedenke iz samostalnikov so vse manjšalke. (Bajec I, § 199) *Kašca?*

žvižgat mnogo prefektov, med njimi tudi videnskega, goriškega in tržaškega. Ostalo so izvršile ljudske množice: v Milanu so požgali znani brlog — »Il Popolo d'Italia« (8) — in druga »svetišča« nove poganske vere. Ljudstvo je vdrlo v hiše velikih hierarhov fašizma, vse razmetalo in se pokrepčalo z velikanskimi živilskimi zalogami. Veliki hierarhi kot Scorza in Farinacci so že pod ključem.

Naši podboneški fašisti delajo »duhovne vaje pri zaprtih vratih«. Saj tukaj ... nihče ni bil fašist. Črne srajce so zakopali kar v gnojake (9) in Mussolinijeve slike so končale v štedilnikih. Našega političnega tajnika ni še nihče videl po padcu fašizma!

1. septembra 1943

ČETRTO OBLETNICA VOJNE

Snoči nam je govoril Churchill iz Quebeca in rekel, da je Nemčija zdaj najbolj zasovražena država sveta; v kratkem bo uničena pod napadom vseh svobode želečih narodov.

Danes je govoril Pij XII. in je blagoslovil vse one, ki delajo za mir in preklel vse one, ki si želijo in delajo za nadaljevanje vojske, ki uničuje narode.

8. septembra 1943

PREMIRJE!

Badoglio je s posebno poslanico naznanil italijanskemu narodu, da se mu je posrečilo skleniti z zavezniki premirje, vsled katerega mora italijanska vojska prekiniti vsako akcijo proti napredujočim zavezniškimi armadam in se mora upreti vsakomur, ki bi se hotel polastiti italijanskega ozemlja.

14. septembra 1943

RAZSULO ITALIJE

Kakor navadno, je tudi tokrat »premirje« pomenilo polom ter je navdušilo hrabre junake, da so vrgli puške v jarek, pograbili čimveč plena iz vojaških zalog in po najkrajši poti bežali proti domu ali v objem nemških vojakov in nato v nemška taborišča. V tem so se posebno izkazali častniki. V nekaj dneh so maloštevilne nemške patrulje zajele stotisoče zbeganih Italijanov. Tri italijanske divizije so morale izročiti vso opremo in orožje maloštevilnim partizanom. Po vseh naših hribih srečuješ bežeče, lačne in raztrgane italijanske vojake, ki povprašujejo po Nemcih, ki se jih bojijo bolj kot hudiča.

V naših krajih še ni slišati o Nemcih. Povsod vihrajo, od Breginja do Trsta, le slovenske zastave. V Čedadu pa je pravi direndaj. Italijanski vojaki gredo križem gor in dol, vsak proti svojemu domu, optani z velikimi nahrbtniki naropanega blaga. Tudi naši hribovci, zlasti hribovke, tekmujejo z laškimi, in ropajo po kasarnah in vojaških zalogah. Orožniki se smatrajo razrešeni vsake službe — saj ni več Italije, pravijo.

(Se nadaljuje)

(8) Uradno glasilo fašistične stranke PNF.

(9) Zaprte grede, ogrevane z gnojem.

»Slovenski« šport in slovenstvo

Med Slovenci v Italiji je prav gotovo telesna kultura tista panoga, ki mladino najbolj navdušuje. Pravzaprav lahko mirne duše postavim trditev, da nobena aktivnost, s katero se srečuje naš človek, ni tako množično obiskovana in priljubljena kot prav športna. Seveda pa bi bilo povsem zgrešeno misliti, da na tem področju ne zasledimo velikih težav, problemov in včasih pravih protislovij. Ni namreč nobena skrivnost, da lahko naletimo pri našem športu ne samo na velike uspehe, ampak tudi na vrsto anomalij, izkrivljenih slik: prevečkrat se zasanjamo ob kakem trenutnem boljšem rezultatu, povsem nemočna priča pa smo slabi politiki naših društev.

Delno je to tudi razumljivo in do neke mere tudi opravičljivo. V povojnem splošnem prepoduro vseh aktivnosti našega človeka na tem koščku zemlje je športna aktivnost našla plodovita tla sorazmerno zelo pozno, nekako dobri dve desetletji od tega. Naša organizirana zamejska telesna kultura je torej zelo mlada aktivnost in povsem jasno je, da nima in ne more imeti še globoke tradicije in korenite programske usmeritve.

Naštel bi lahko široko paleto nepremagljivih ovir, ki zavirajo vsestransko rast ter kakovost naše telesne kulture: primanjkuje na vseh področjih strokovnega kadra, nimamo pokritih vadbenih prostorov, vsaj v zadostni meri ne; tako kot pri drugih aktivnostih, tudi pri športni, naša društva pri svojem delovanju naletijo na ogromne finančne težave, in še in še bi lahko našteval.

Toda to so vidne in že na prosto oko zlahka opazne ovire. Je pa pri naši telesni kulturi še veliko drugih, drugačnih senčnatih strani, ki predstavljajo velik problem že v samem vodenju društvene politike pri naših osnovnih športnih organizacijah. Tako je naravnost kričeča velika prisotnost neslovenskih igralcev, atletov v naših moštvi. To je problem, o katerem sicer bolj prikrito že dolgo govorimo, ustreznih rešitev pa še do danes nismo ali nismo hoteli najti.

Seveda se takoj vrinja vprašanje, zakaj je italijanska prisotnost v naših športnih društvih

tako visoka, ali točneje, zakaj so sploh italijanski športniki zašli v slovenska društva? Odgovorov je veliko. Velika večina klubov, predvsem nogometnih, stremi naravnost bolezensko za čimprejšnjimi osvojitvami »prestiznih rezultatov«. Pri tem pa ne izbirajo sredstev, ampak enostavno na kupo-prodajnem nogometnem trgu za težke denarčke kupijo vse to, kar v domači vasi manjka. Dalje je mnogo takih društev, ki kot vzrok navajajo trditev, da so pač »odprta in deklarativno napredna«. Dejstvo je, da prav tu zasledimo največ italijanščine na igrišču, pri trenerju, starših, med igralci. Pri naši telesni kulturi moramo torej danes resno obračunavati tudi s tem vse bolj razširjenim pojavom.

Zanimivo je to, da o stvari iz prevelike lagodnosti kar najraje molčimo: lahko celo trdim, da se danes velika večina ljudi sploh ne zgraža več, če na igrišču za žogo teka v dresu domače, slovenske enajsterice, osem ali celo devet italijanskih nogometašev.

Res je tudi, da o tem problemu od časa do časa spregovorimo pri kaki okrogli mizi; to je pa tudi vse, kajti tudi take debate ne zapuščajo velikih sadov, še manj pa kake ostre obsodbe na račun — po mojem — vsekakor kratkovidne športne politike.

Vprašanje je namreč, kam bo vse to pripeljalo? Bodo naša društva sploh še ostala slovenska?

Predvsem, mislim, da se o problemu premalo govori: moralo bi priti do široke izmenjave mnenj med vsemi komponentami slovenskega življa v zamejstvu: od prosvetarjev, kulture, do političnih stališč raznih strank. Izdelati bi morali jasno in nedvoumno, predvsem pa ne kompromisarsko resolucijo, katere smernic bi se potem morali držati vsi, vsa društva, ki se imajo še za slovenska. Predvsem pa bi moralo priti na vseh občnih zborih naših športnih društev do jasne razprave o vseh aspektih vodenja

društva, o programih ter seveda o izpeljavi le-teh. Znano je namreč, da smo športniki po naravi veliki optimisti, entuziasti in marsikdaj zidamo — kot se temu reče — gradove v oblake. Radi bi s svojimi moštvami zlezli čim više in dokazali, da kot manjšina nismo manjvredni. Radi bi vsem, nenaklonjenemu italijanskemu tisku in javnosti, pokazali, da zmoremo povsem enakovredne boje z ekipami in športniki večinskega naroda.

Seveda pa včasih to ni mogoče. Računati moramo predvsem na našo biološko stvarnost v zamejstvu, ki vsekakor ni taka, da bi si lahko privoščili prav pri vsakem našem klubu vrhunske rezultate. Naše športne sile so vse preveč raztresene: danes ima že skoro vsaka vas svoje društvo, svojo nogometno enajsterico. Ne obstaja pa med sorodnimi društvi, med vami, nikakršen dialog, sodelovanja ni. Vsakdo zamaknjeno gleda v svoj skromni zelnik.

Ko ugotavljamo pri vpisu na naše slovenske osnovne šole čedalje manjši in skromnejši vpis v prve razrede, ne moremo mimo velike skrbi, kako bodo naša društva čez deset let — ponekod še prej — nemočno stala ob usihanju mladih, svežih moči v lastnih vrstah. Bodo tudi takrat zajemala na veliko v italijanskih krogih in s tem napolnila vrzeli?

Vsekakor je ta tema vredna globljega razmišljanja. Odborniki vseh naših klubov bi se morali končno vdati in se sprijazniti s politiko sodelovanja med društvi: pripravljati bi morali skupne, dolgoročne načrte, se teh strogo držati in s skupnimi močmi stremeti k boljšim in trdnjšim športnim uspehom.

V nasprotnem primeru pa bomo že čez nekaj let nemočno stali ob robu igrišč, navijali za takomenovane »slovenske« barve, na igrišču pa se bo za žogo podilo dvaindvajset, sicer do Slovencev »odprtih«, Italijanov.

IVAN PETERLIN

VLADIMIR KOS

Med peskom znanih predmetov

*Ob bledozeleni reki Kwakò,
kjer vijolice so zardele,
vse odkar je hrepenenje
vzbudilo nebo,*

sva šla,

*govoreč o tesnih stvarih,
ki nimajo alternative.*

*Z nama šla v nedeljo Vigred je,
z molkom v zobeh.*

*In tudi nasip je nudil smehlaj,
le smehlaj iz belega kamna.
V polju pletla dim tovarna je
v oster vprašaj.*

A šla sva

*po mostu novih besed,
najdenih med peskom predmetov.
Sonce zdaj za nama grelo je
bilkasto sled.*

P.S. Reka Kwakò teče skozi deželo Akaši proti Tihemu Oceanu Zahodne Japonske.

Slovo od nadškofa Petra Cocolina

Goriška Cerkev žaluje zaradi nenadne in prerane smrti nadškofa Petra Cocolina. Slovenski človek čuti ta udarec še na poseben način. Z msgr. Cocolinom ni izgubil samo dobrega nadpastirja, temveč tudi iskrenega prijatelja, človeka, ki je v svoji petnajstletni škofovski dobi znal ublažiti trenja med tu živečima narodoma, ki je hotel slovenske vernike narediti enakovredne italijanskim in obojne zblížati v duhu globoke notranje prenovne. Teden pred smrtjo je bil ob obisku škofov Treh Benečij »ad limina« v avdienci pri papežu Janezu Pavlu II. Ob tej priložnosti je sv. očetu poročal tudi o verškem življenju Slovencev v goriški nadškofiji.

Na pogrebni svečanosti, kakršne goriško mesto že desetletja ne pomni, je po evangeliju govoril beneški patriarh kardinal Marko Cè. Po maši se je od pokojnika poslovil v slovenščini in italijanščini ljubljanski nadškof in metropolit msgr. Alojzij Šuštar in še dva sošolca - duhovnika: Giuseppe Deluisa in italijanščini in furlanščini, Drago Butkovič v slovenščini.

V spomin na nadškofa Petra Cocolina objavljamo poslovilne besede profesorja Butkoviča.

*Prevzvišeni gospod nadškof,
dragi Peter - Rino,*

smrt je Tebe osvobodila hierarhične ujetosti, mene pa človeških obzirou, zato dovoli, da Te tikam kakor nekoč vse do trenutka, ko si postal škof.

Pred 49 leti sva skupaj začenjala gimnazijsko pot v goriškem semenišču. Bil si prikupen fantek temne polti in prijaznega pogleda, priljubljen pri predstojnikih in sošolcih, pravi Cocolin: nomen - omen. Študiral si brez zagrizenosti, mirno in vztrajno, in vselej vedel, kaj hočeš. Najbolj pa si ljubil družbo, naravnost potreboval si sobesednika, celo več sobesednikov.

Pri tem nisi izbiral, vsakogar si rad poslušal, vsakomur razdajal svojo človeško toplino.

Na njej si osnoval svoje dušnopastirsko in pozneje tudi škofovsko delovanje. V Krminu, Terzu, Ogleju in Tržiču: povsod je Tvoja pristopnost in človečnost tako privlačevala vse, zlasti mlade, da so kar drli za Teboj.

Živ kontakt s sočlovekom in njegovo stvarnostjo Ti je ostril posluš za znamenja časov in človekove potrebe v sedanji družbi.

Tvoja pobožnost je bila že v dijaških letih pristna in stvarna. Ljubil si petje. Velik odmev so imele v Tvoji mladi duši slovenske nabožne pesmi, predvsem Marijine. Še kot škof si na pastoralnih obiskih v naših krajih vedno želel slišati mogočno Marija skoz življenje in tudi sam poprijel s svojim baritonskim glasom. Sploh si bil ljubitelj petja. Pesem nas je že takrat spodbujala, v nemala in povezovala. V tridesetih letih so bili hudi časi. Ti bi bil moral pozabiti, da Te je rodila furlanska mati, jaz pa zatajiti, da se mi po žilah pretaka slovenska kri. Iz odpora proti temu duhovnemu nasilju je raslo pravilno pojmovanje in spoštovanje narodnostne pripadnosti, značilno za Tvojo škofovsko pastoracijo. Povzel si namreč tradicijo, pretrgano po smrti nadškofa Sedeja, in se kot škof pogovarjal z vsemi narodnostnimi skupinami naše škofije — z Italijani, Furlani in Slovenci — v njihovem jeziku. Pri tem pa si vedno poudarjal, da je božje otroštvo večja dobrina kot narodna pripadnost.

Lepe spomine hranim na čase, ko smo si Tvoji sošolci utrgali dan zase in ga preživeli ob spominih na šolske klopi in semeniška leta. Ti si bil vedno zraven in žarel od sreče. Do svoje prerane smrti je bil leto za letom v naši sredi nepozabni profesor Brumat. Njemu in profesor-

dalje na naslednji strani ■

staro in novo O NARAVI IN ČLOVEKU staro in

Kar je (sicer v drugem kontekstu) trdil že grški pesnik Pindar, naglašaja tudi sodobna znanost: najčudovitejša tekočina je VODA.

Kaj je na vodi tako čudovitega? Brez nje bi ne bilo ne nas ne drugih živih bitij, kakor jih danes poznamo. Ne smemo pozabiti, da smo ljudje za dobrih 70 odstotkov sestavljeni iz vode in da je marsikatera žival še bolj »vodena« od nas.

Voda je tekočina (ali kapljevina, kot to zahteva tekoča slovenska terminologija) in ravno tekočina je za življenje neobhodno potrebna: plini ne poznajo nobenega reda, pri njih vlada goli slučaj, trdna telesa so urejena kot pruska armada: življenje pa mora biti stanovito in prilagodljivo obenem.

Voda pa ni katerakoli tekočina. Je izvrstno topilo in zato prenašalka vseh soli in kislin, ki jih živa bitja potrebujejo za obstoj in delovanje.

Čeprav bi odmislili vodo kot sestavni del nas samih, bi bila še vedno za nas neobhodno potrebna. Iz vode je, če se sklicujemo na najveljavnejšo teorijo, nastalo sedanje zemeljsko ozračje.

Dalje: ko bi ne bilo vode in ozračja, bi le ozek zemeljski pas mogel biti naseljen: tostran njega ledeni oklep, onstran njega peklenška pripeka. Voda ublaži temperaturne razlike, ker je sposobna bolj od drugih snovi shraniti toploto (petkrat bolj kot npr. pesek). Pa še drugače razveljavi razlike, tako, da toplo prenese k mrzlemu in obratno. To ji uspe z morskimi tokovi. Samo eden med njimi, Za-

livski tok, prenaša 5 krat več vode kot vse kopenske reke skupaj. Zato nas ne sme presenečati njegov učinek na Norveškem: 12 stopinj višjo temperaturo ima, kot bi ji po zemljepisni širini pripadala.

Ko je vroče, voda izhlapi, pri tem porabi veliko količino toplote iz okolice, ta se zato nekoliko ohladi (na tem principu sloni naše potenje). Ko pa je mraz, se vodne pare zgostijo v kapljice in ob izhlapevanju spravljenja toplota se vrne v ozračje.

Pogoji, v katerih živimo, so takšni, da so nam iz njih dosegljiva vsa tri stanja vode: trdno, tekoče in plinasto. Da je temu tako, je v nekem smislu slučaj. Če bi voda (atom kisika in dva atoma vodika) sledila v obnašanju podobnim vodikovim spojinam, bi morala zmrzniti pri 100 stopinjah pod ničlo (namesto pri dejanskih nič) in zavreti pri 80 stopinjah pod ničlo (namesto dejanskih 100 nad).

Kateremu dejstvu se ima ta odstop od drugih snovi zahvaliti? Za fizike ni dvoma: zgradbi snovi. Točneje asimetričnosti vodne molekule: tu negativni naboj, desetmilijoninko milimetra stran pozitivni. Dober del krivde oz. zasluge je v tej malenkosti.

In da za malenkosti v resnici gre, nam priča težka voda. Ta je voda skoro v vseh pogledih in vendar bi z njo zaman zalivali cvetlice. Ne bi nas odžejale, pa če bi se je še tako nalokali. Zato pa je nadvse »koristna« pri zaviranju nevtronov v atomski bombi.

* * *

Muhasto vreme zadnjih mesecev nam že spet zastavlja vprašanja kot: KAKŠNO BO VREME v prihodnjem desetletju? Saj nam bralci ne bodo zamerali, če bomo za odgovor segle kar precej na široko?

Atomi kisika imajo običajno 8 protonov in 8 nevtronov. Takemu normalnemu kisiku pravimo kisik 16. Poleg tega kisika pa obstaja v majhnih, a znanih količinah še kisik 18, sestojec iz 8 protonov in 10 nevtronov. Atomi kisika 18 so nekoliko težji od atomov kisika 16, zato težje izhlapevajo iz vode kot atomi kisika 16. Koliko jih izhlapi, je odvisno od temperature. In prav tako je odvisno od temperature, koliko jih ostane v vodi.

Če recimo na Grenlandiji izvrtamo debele sloje ledu in jih razrežemo na majhne rezine in vsako teh rezin raziščemo glede na delež kisika 18, dobimo zelo podrobno in zvesto sliko o tem, kako se je tam spreminjala temperatura zadnjih 1000 let.

Še več: primerjava med Grenlandijo in nam bližnjimi kraji govori za to, da mi nekako sto let zaostajamo za Grenlandijo.

Kakšno bo torej vreme v prihodnjem desetletju? Grenlandija nam pravi, da zoprnejše.

* * *

POPRAVEK: Kdor je v prejšnji številki Mladike dinozavru izpulil 1800 od 2000 zob, je naprošen, da jih takoj vrne.

Slovo od nadškofa...

ju Jožku Bratužu dolguje naš številni razred veliko hvaležnost.

Prisrčna družabnost in gostoljubnost sta Te spremljali tudi v škofovski službi. Nisem veliko prašil po škofijski palači, samo za potrebno. Za Tvojega škofovanja kakor da se je znebila mrkega in strogega videza ter postala gostoljubno domače župnišče.

Dragi nadškof! V imenu sošolcev, v imenu slovenskih vernikov naše škofije in v svojem

lastnem imenu, hvala za Tvojo vnemo in zavzetost, hvala za Tvojo ljubeznivost in pravičnost, hvala za uvidevnost in pripravljenost poslušati in upoštevati sobesednika. To ni bila slabost ali popuščanje, marveč Tvoja velika osvajajoča moč. Z njo si nas navduševal, z njo gradil in ustvarjal, z njo si zlasti pričeval in sejal, ne da bi se vpraševal, kdaj in kako boš žel.

Dragi Peter, spočij se v Gospodu, v katerega si tu zaupal! Iz nebeškega pristana glej na nas ter prosi Boga za vse, ki pričakujemo božjega razodetja in smo potrebni božje pomoči!

Zaskrbljenost ob številkah

Ob zatonu starega leta in vzniku novega se moramo spoprijeti z najrazličnejšimi obračuni in proračuni, statističnimi podatki in drugimi zaključki. Ustavili se bomo ob podatkih, ki so pomembni za našo narodno skupnost in njeno bodočnost. Poglejmo našo šolo.

Na Tržaškem je letos številčno stanje na naših šolah naslednje: (v oklepaju razlika v primerjavi z lanskim letom):

Vrtci	646	(— 23)
Osnovne šole	1293	(— 96)
Srednje šole	877	(+ 44)
Višje srednje šole:		
Znanstveni licej	186	(— 16)
Klasični oddelek	54	(+ 10)
Trg. teh. zavod	235	(— 34)
Oddelek za geometre	34	(+ 12)
Učiteljsiše	73	—
Vrtnarice	25	(— 14)
Strokovna šola	165	(+ 26)
Skupaj na Tržaškem	3588	(— 69)
Na Goriškem		
Vrtci	276	(— 9)
Osnovne šole	577	(— 3)
Srednja šola	384	(+ 23)
Višje srednje šole:		
Licej	49	(+ 3)
Učiteljsiše	36	(— 21)
Vrtnarice	8	(— 7)
Strokovna šola	96	(+ 7)
Trgovski teh. zavod	39	(+ 24)
Skupaj na Goriškem	1465	(+ 17)

Gornje številke predstavljajo sliko ob vpisu v začetku letošnjega šolskega leta. Najbolj občuten je padec na osnovnih šolah, zlasti na Tržaškem, kjer je število vpisanih padlo ponekod kar za 50 odst. V nekaterih vaseh je nevarnost, da bodo morali šole kar zapreti.

STATISTIKA

V naši deželi smo za pretekle praznike potrošili okoli 7 milijard lir. Prebivalstva pa ima dežela kar za 5.000 duš manj kot lani. V tržaški pokrajini nas je še 278.000. V Trstu je ob vsakem novorojencu en splav.

DSI v novem letu

France Dolinar iz Rima je v DSI predaval v ponedeljek, 14. decembra, o temi »Nadžkof Sedej v zgodovini slovenske cerkve«.

Društvo slovenskih izobražencev v Trstu je v novem letu začelo z dejavnostjo takoj po praznikih. Tako so že 4. januarja odprli razstavo akvarelov goriškega slikarja Andreja Košiča. V ponedeljek, 11. januarja, je DSI skupaj z združenjem MOST pripravilo predavanje Tarasa Kermaunerja o temi: Ali je Kosovelova religiozna, etična, socialna drža danes še zanesljiva? Naslednji ponedeljek je Marko Tavčar govoril o vlogi primorske duhovščine med fašističnim preganjanjem. 24. januarja pa je prof. Martin Jevnikar vodil razgovor o zaključeni prvi knjigi Primorskega slovenskega biografske-

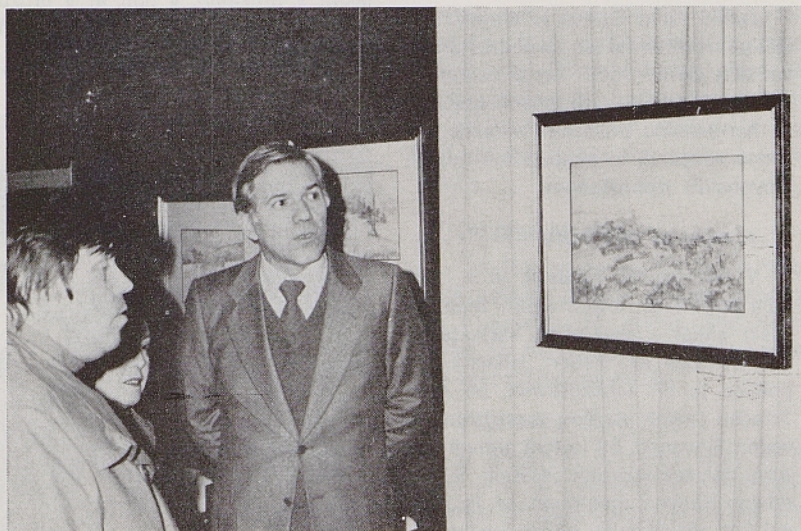
ga leksikona. Večeri DSI so vsak ponedeljek ob 20.15 v Peterlinovi dvorani v Donizettijevi ulici 3.

ITALIJANSKI DNEVNIK O KOCBEKU

Italijanski dnevnik Avvenire je v četrtek 14. januarja 1982 posvetil skoro celo tretjo stran Edvardu Kocbeku. Po krajšem uvodu, ki ga je napisal a. bo., ponatiskuje prispevek, ki ga je za revijo Iniziativa Isontina napisal Alojz Rebula. Zelo posrečen je naslov članka: »Skoraj neopazno je šla mimo smrt velikega evropskega pesnika in esejista — PREROŠKA KOCBEKOVA SLOVENIJA« Italijanski časopis se ni mogel lepše pokloniti spominu tega velikega pričevalca krščanske miselnosti.

SVOJEGA NE DAMO

Jezikovno razsodišče objavlja v Delu dne 21. januarja 1982 zanimivo razsodbo: TUJEGA NOČEMO, SVOJEGA NE DAMO. Na neki vojašnici v Vipavi je namreč pisalo: POSLE TITA TITO, TITO SLOBODA, TUDE NEČEMO, SVOJE NE DAMO. Vsaj na slovenski vojašnici bi lahko pisalo slovensko, pravi dopisnik, ki se pritožuje nad tujim jezikom v slovenski vojski.

Slikar Andrej Košič ob odprtju razstave akvarelov v Peterlinovi dvorani v Trstu.

Uspeh Ljudskega radia Gorica

Prvega januarja je poteklo štiri leta, odkar so začele v sklopu Ljudskega radia Gorica delovati slovenske oddaje. Že od prvih dni so postali ljudje pozorni na živahnost, aktualnost in prijetnost teh oddaj, katerih glas sega v krogu kakih 30 kilometrov približno do Doberdoba, Vidma, Benečije, Vipavske in Soške doline ter Kobarida. Sedem mladih ljudi skrbi za program, ki je vsak večer od 20.00 do 21.30, za večje praznike pa ga še podaljšajo. Med sodelavce pa je treba nekako prišteti tudi številne poslušalce, ki se po telefonu vključujejo v razne rubrike, zaradi česar so oddaje še bolj žive.

Ljudski radio Gorica oddaja na UKW valu 97,5 Mhz. Vsak dan so na vrsti voščila in popevke, pretežno slovenske, poleg tega pa ima vsak oddajni dan svojo ustaljeno podobo. Ob ponedeljkih prevladujejo reportaže s kulturnih in prosvetnih prireditev prejšnjega dne, ob torkih so na vrsti aktualne teme, ob sredah zapisi iz slovenske folklore, ob četrkih pogovori v živo z literarnim in ugankarskim kotičkom, ob petkih otroške oddaje. Slog je vseskozi prijetno neposreden, ob tem pa velja poudariti tudi strokovno višino in časnikarsko domiselnost.

Ljudski radio Gorica je skratka postal pomemben faktor na področju slovenskih javnih občil. Svojo nalogo opravlja dobro in z zanosom, tipičnim za harmonično povezano skupino narodno zavednih in simpatičnih mladih slovenskih izobražencev.

† ROBERT HLAVATY

V soboto, 16. januarja, je v Ljubljani umrl v 85. letu starosti znani tržaški slikar - akvarelist, karikaturist in ilustrator dr. Robert Hlavaty. Po poklicu je bil zobozdravnik, po rodu Tržačan čeških staršev, a po izbirni zaveden Slovenec. Bil je tudi aktivni kulturni delavec v raznih društvih. V zgodovino likovne umetnosti se je zapisal kot neprekosljiv slikar kraške porajine.

DSI in združenje Most sta v Peterlinovi dvorani priredila predavanje Tarasa Kermaunerja o pesniku Srečku Kosovelu in njegovi religiozni, etični in socialni drži.

DR. SFILIGOJ O TRŽAŠKEM PROCESU

V soboto, 19. decembra, je Slovenska prosvetna matica v Trstu priredila zanimivo predavanje ob 40-letnici drugega tržaškega procesa. Predaval je dr. Avgust Sfiligoj, znani goriški odvetnik in javni delavec, ki je bil neposredna priča in žrtev takratnih tragičnih dogodkov.

SEMENIŠČA V EVROPI

Od leta 1972 do 1979 so v Evropi morali zapreti 330 malih semenišč in število semeniščnikov se je skrčilo za 20 tisoč.

Samo v Italiji je število duhovniških kandidatov padlo v teh letih za 7600 enot, semenišč pa so morali zapreti kar 128. Vzroke upada je treba iskati v družinah, v šoli in v družbi, krizi vrednot in brezbržni evangelijski angažiranosti.

BOŽIČNI KONCERTI

Med prazniki smo tudi letos lahko zabeležili celo vrsto »božičnih koncertov«, ki so jih pripravili naši zbori in društva. Ta tradicija, ki se iz leta v leto krepi, je hvalevredna. Zanimivo je pri tem tudi to, da umetniška kvaliteta teh koncertov raste. Letos so bili koncerti božičnih posmi v Sv. Križu, Gorici, Nabrežini, na Opčinah, pri Sv. Justu v Trstu, na Mirenskem gradu in drugod.

BARA REMEC

V okviru jubilejnih prireditev ob 25-letnici Slovenske kulturne akcije je v dvorani Slovenske hiše v Buenos Airesu razstavljala slovenska slikarka Bara Remec. Razstava — kot javlja ob tej priložnosti izdani katalog — je obsegala 28 najnovjših olj z motivi argentinskega severa in juga ter 16 panjskih končnic.

Mladi raziskovalec slovenske polpreteklosti visokošolec Marko Tavčar je v DSI predaval o vlogi primorske duhovščine med fašističnim pregnanjamem.

SREČANJA OB PETKIH

SLOVENSKI KULTURNI KLUB prireja v letošnji sezoni cikel kulturnih srečanj ob petkih, na katerih naj bi mladi poglobili važna kulturna vprašanja. Prvo srečanje bo v petek, 5. februarja, ob 18.30 in na njem bo govoril dr. Rafko Dolhar o temi »Rasti iz svojega.« V petek, 12. februarja, bo Sergij Pahor govoril o razvoju tragičnih dogodkov na Poljskem. 19. februarja bo dr. Marija Breclj pripovedovala o svojih vtisih z obiska pri Slovencih v Argentini. Predavanje bo ilustrirala s številnimi diapozitivi. Ivo Jevnikar bo predaval v petek, 26. februarja, o slovenskih manjšinah po Evropi, torej o Slovencih, ki živijo izven meja republike Slovenije, in sicer v Italiji, Avstriji in na Madžarskem.

SKK zavzeto priporoča predvsem dijakom in študentom, da se petkovih srečanj udeležijo polnoštevno. Program kulturnih srečanj se bo nadaljeval tudi marca in aprila in ga bodo objavili kasneje.

NOVI CELOVŠKI ŠKOF

Ob koncu leta 1981 je krška (celovška) škofija dobila novega škofa v osebi duhovnika graške škofije msgr. Egon Kapellarija. Novi škof se je rodil 12. januarja 1936 v Leobnu in je pred imenovanjem imel na skrbi dušno pastirstvo med višješolci v Gradcu.

KNJIGA O PREŠERNU

V ZDA je izšla v angleščini knjiga o Prešernu. Napisal jo je Henry R. Cooper, profesor za jugoslovanske jezike na univerzi Indiana v Blumingtonu. Na 169 straneh predstavlja slovenskega pesnika ter nekatere njegove pesmi v izvirniku in angleškem prevodu. Knjigo je založila Twayne Publishers v Bostonu v zbirki Twayne's World Authors Series.

JANKO MESSNER - 60-LETNIK

Na Koroškem je pred nedavnim slavil 60. rojstni dan pisatelj in profesor na slovenski gimnaziji v Celovcu Janko Messner. Rodil se je leta 1921 v Dobu pri Pliberku.

† FRANC HRASTELJ

Po dolgi in mučni bolezni je 20. decembra lani umrl v Mariboru stolni dekan, prelat Franc Hrastelj. Rodil se je leta 1894 v Zagorju ob Savi.

30-LETNICA BALANTIČEVE SOLE

5. decembra lani so v daljnem Buenos Airesu v Argentini slovesno proslavili 30-letnico slovenskega šolskega tečaja, ki so ga poimenovali po pesniku Francetu Balantiču. Slovenski izseljenci v Argentini — kot povzemamo iz dopisa v Svobodni Sloveniji — polagajo največjo skrb ravno šolstvu, saj je to »poročstvo za bodočnost naše emigracije«. Iz objavljenih podatkov je razvidno, da je ta tečaj končalo 458 učencev, vseh učiteljev pa je bilo 38.

SREČANJA ZA MLADE ZAKONCE

Slovensko pastoralno središče v Trstu prireja enkrat na mesec do junija srečanja za zakonce in starše. Srečanja so ob sredah v Marijinem domu v ulici Risorta 3. V sredo, 17. februarja, bo predaval p. Lojze Markelj na temo »Midva med seboj«. V sredo, 17. marca pa bo predavala dr. Metka Klevišar o naravnih temeljih zakonskega življenja.

PORAST BREZPOSELNIH

Iskanje dela — zaposlitve postaja mučen vsakdanji problem zlasti za mlade. Res je, da smo še vedno zelo izbirčni in gledamo predvsem na zasluzek, manj pa na kvaliteto dela.

Po najnovejših podatkih je v državah Evropske gospodarske skupnosti nad 10 milijonov brezposelnih. Na prvem mestu je Belgija, kjer je kar 12,8 odst. prebivalstva brez dela, na zadnjem mestu pa je Luksemburg z 1,2 odst. brezposelnih. Italija je kar na četrtem mestu z 9,5 odst. brezposelnih, to je kar 2.100.000 prebivalcev.

† MIROSLAV KRLEŽA

V torek, 29. decembra je v Zagrebu umrl v starosti 89 let hrvaški književnik Miroslav Krleža.

FILM O BARAGU

Neutrudni Tone Zrnc, duhovnik lazarist, ki deluje med slovenskimi izseljenci v Kanadi, je pred kratkim dokončal film o misijonarju Frideriku Baragu. Film v barvah traja približno eno uro in je v dveh izdajah, slovenski in angleški. Mogoče bomo film lahko gledali v Trstu že v tej sezoni. Premiera je namreč bila v Torontu v nedeljo, 17. januarja.

KOROŠKI KULTURNI DNEVI

V Mohorjevi v Celovcu so bili od 28. do 30. decembra lani 13. koroški kulturni dnevi. Ob njih piše Jože Wakounig v Našem tedniku: »... če pogledam na vrste poslušalcev 1981, se mi mora zgroziti. Naj mi nihče ne zameri, ampak z obiskom pri zadnjih KKD ne moremo biti zadovoljni...« Tema lanskih koroških kulturnih dnevov je bila ASIMILACIJA. Wakounig je mnenja, da je to tematika, ki bi morala zanimati najširše kroge poslušalcev. V resnici pa se zdi, da ni tako. Morda bi tržaški kulturni dnevi imeli prav tako malo poslušalcev, če bi na njih razpravljali o GLOBALNI ZAŠČITI. Mar ne?

† ŠKOF JOŽEF KÖSTNER

Na dan novega leta je v Celovcu umrl dolgoletni škof krške škofije dr. Jožef Köstner. Star je bil 75 let. K počitku so ga položili 7. januarja v celovški stolnici. Škof Köstner je umrl, še preden je mogel oddati svojo službo novoizvoljenemu škofu Egonu Kapellariju.

† P. PAVEL BERDEN

19. decembra lani je v Mariboru, zadet od srčne kapi, omahnil na pločniku blizu kapele Srca Jezusovega, pater Pavel Berden, prvi provincial slovenskih jezuitov. Rodil se je 25. januarja 1915 v Prekmurju. Bil je med ustanovitelji Stopinj za Pomursko pastoralno področje.

† PRIMOŽ KOZAK

22. decembra je v Ljubljani nenedoma umrl književnik Primož Kozak, redni profesor na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo. Rodil se je v Ljubljani 11. septembra 1929 in je bil trenutno eden navidnejših sodobnih slovenskih dramatikov in esejistov.

»PESEM MLADIH«

Letošnja revija mladinskih in otroških pevskih zborov »Pesem mladih« bo v nedeljo, 14. marca. Tudi letos bodo na reviji zapeli skupno pesem ob spremljavi ansambla.

† STANKO SKVARČA

Iz Argentine je prišla vest, da je tam umrl 28. novembra lani župnik Stanko Skvarča. Rojen je bil na Vrhniki 1906. leta, iz Slovenije pa je odšel v begunstvo leta 1945.

NAŠ JEZIK - Piše Olga Lupinc

Dragi bravci,

v skrbi za lep in pravilen jezik si bomo v jezikovni rubriki prizadevali izbrusiti naš jezikovni čut do slovenskega jezika, zato bo beseda tekla o nekaterih napačnih rabah v vsakdanjem govoru. Naj bo naše geslo — prizadevanje za boljši jezik v vsakdanji rabi. V tej jezikovni rubriki bomo največ pozornosti posvetili jezikovnim pomanjkljivostim in napakam. Nikoli dovolj ne skrbimo za čist in nepopačen jezik, čeprav še toliko beremo in slišimo o tem. Ne bo odveč, če bomo malo pobrskali po našem tisku in opozorili na napačne jezikovne in druge zveze, ter prisluhnilli govorjenemu jeziku. Vas, spoštovane bravce, pa vabim k sodelovanju, da tudi vi prispevate svoj delež. Pišite mi o raznih jezikovnih vprašanjih, ki vas zanimajo, ali o bolj ali manj vsakdanjih rabah jezika. Širši krog ljudi šteje pravopisno pravilnost, dober izgovor in spretnost v izražanju za znamenje izobraženosti. Veliko ljudi se sramuje svojih jezikovnih pomanjkljivosti, zato nočejo javno nastopati in pisati. Marsikdo pa lep slovenski izraz kar nadomesti s tujko ali izposojenko. Čeprav je izpopolnjevanje v jeziku naporno in zahteva trdno voljo in zanimanje, ne smemo dopustiti, da bi slabo obvladovanje jezika preprečevalo naše uveljavljanje v javnem življenju. Kot se izpopolnjujejo v športnih panogah in drugod, tako naj bo tudi v govorjenju in pisanju. Izpopolnjevanje v poznavanju jezika, v ustnem in pisnem izražanju je tudi zelo koristno in potrebno. Dvojezičnost je v našem okolju potrebna in vsakem koraku in veliko poklicev je tesno povezanih z dobrim obvladovanjem slovenskega jezika; pričakovati pa je, da je vsak izmed nas sposoben javno nastopati in prispevati k napredku našega slovenskega življa.

Pa pogledjmo, na kaj mislimo, ko govorimo o *zbornem jeziku*. V Toporišičevi Slovenski slovnici najdemo obsežno razlago o zvrstnosti slovenskega jezika. Če rečemo o kom, da govori slovensko, mislimo pri tem na neki samosvoj jezik, ki ga je treba ločiti od drugih — npr. italijanskega, angleškega in podobno. S tem nismo povedali, ali govori knjižno, narečno, pogovorno, žargonsko, slengovsko, vsakdanjo občevalno, strokovno govorico itd. Jezikovno se ne uveljavljamo le v ožjem krogu znancev, prijateljev in sorodnikov, pač pa tudi pred zahtevnejšim italijansko govorečim občinstvom, ki mu je treba govoriti v zbornem jeziku.

Kadar govorimo o čistosti in pravilnosti slovenščine, navadno mislimo predvsem na pisani jezik. Slušna oblika zborne izreke velja za vsako branje na glas, recitiranje, deklamiranje, vsako govorjenje pred javnostjo; bere se na radiu, televiziji, v šoli, skratka povsod tam, kjer je treba paziti na pravilno izreko. Manj se zborni jezik govori po nepripravljeni pisni predlogi. Govorijo ga učitelji pred razredom (z izrazom učitelj mislim na vse vzgojitelje vseh stopenj) in predavatelji pred zborom.

Slovenskega zbornega jezika se praviloma ne naučimo kot materne jezika, ampak se ga z zavestnim prisvajanjem naučimo v precejšnji meri že v vrtcih, pa šolah ali kot bravci in poslušavci zbornih besedil.

Kogar zanimajo jezikovna vprašanja, ta ve, da je v pisani in govorjeni besedi več slabih primerov kot dobrih

zgodov. Vzroki utegnejo biti različni, kaže pa, da se javna občila najbrž otepaajo lektorjev kot nebodijihtraba, ali pa nekateri lektorji slabo opravljajo svoje delo. Besedilu se pozna, če ga je kdo prej vestno pregledal in popravil, ali pa je šlo v stroj ali eter kar takšno, kakršnega so dobili. Tako slabo se ne godi le pisani besedi, hujše je včasih tisto, kar slišimo po radiu. Človek bi še odpustil nekaterim bolj ali manj jezikovno osveščenim govorcem za morebitne napake in napakice, če je pa besedilo napisano in prebrano, pa se mi zdi tako ravnanje nedopustljivo. Zgodi se, da tako besedilo v radijskih oddajah tudi dvakrat ponovijo, ko ni nihče opozoril na slabo in nedovoljeno rabo.

V razgovoru je bilo povedano — *z mojim poklicom se ukvarjam vsaki dan*. Kratek stavek, vendar poln napak, pet besed, pet velikih napak. Neverjetno se mi zdi, da je časnika, ki je oddajo pripravil, preslišal vse to. Zdaj pa k napakam v stavku — rečeno je bilo — *z mojim poklicom*. Raba svojilnih in povratno svojilnega zaimka je pogosto napačna. Svojiilni zaimki izražajo pripadnost glagolski osebi — moja knjiga, moj avto; povratni svojilni zaimek pa izraža lastnino osebk — vsak ima svoje opravilo. V stavku bi bilo prav rečeno s svojim, in ne poklicom, temveč s poklicem. Staro pravilo o premeni po preglasu pravi, da se za mehkim scglasniki c, č, ž, š, j, in dž končniški ali priponski o zaznamuje z e npr. z ježem in ne z ježom, z nožem in ne z nožom, s kozarcem in ne s kozarcem, s soncem in ne s soncom, s stricem in ne s stricom, torej s poklicem in ne s poklicom. V stavku je bilo še rečeno — *se ukvarjam vsaki dan*. Glagol ukvarjati se ni dobro izbran. Pravopis razlaga, da se lahko ukvarjam s slikarstvom, z ročnim delom, s športom — poklic pa opravljamo, kot opravljamo še svoje delo, službo; v prenesenem pomenu pa izraža opravljati še — oblačiti se in opravljati soseda, obrekovati ga. Popravimo še obliko nedoločnega zaimka *vsaki*. Nedoločni zaimek vsak sploh nima določene oblike kot pridevniki, zato ne vem, čemu oblika vsaki. Zaimek vsak ima le obliko za moški, ženski in srednji spol — vsak, vsaka, vsako. — Zgled: Vsak dan, vsako uro, vsak čas pride, vsak se ga boji, na vsaka vrata je potrkal.

Nedoločni zaimek vsak izpuščamo v zvezah, kjer je uporabljen brez potrebe, kot npr. *Odšel je brez vsake besede*. Boljše je reči — *odšel je brez besede*. SP 62 navaja še druge zglede napačne rabe in jih nadomešča z ustreznjšimi — *»brez vsakega vzroka«* — čisto brez vzroka; *»siromak je brez vsake obleke«* — brez obleke; *»pisal je brez vsake napake«* — brez napake. Frazo *»to je brez vsakega smisla«* rajši nadomestimo z *»to je povsem brez smisla, je povsem nesmiselno«*.

Naj opozorim na zvezo *»vsako toliko časa«*, ki jo pravopis prepoveduje. Pravilno je *»od časa do časa«*, enako dobro je *»kdaj pa kdaj«*. Narečna fraza *»vsako toliko časa«* je najbrž nastala iz *»vsakega toliko časa«*.

LONJER — SOCIOGEOGRAFSKI VIDIKI NASELJA PRI TRSTU

Slovenci v deželi Furlaniji - Julijski Benečiji smo avtohtona narodna skupnost, ki je v daljni in bližnji preteklosti kljub zelo hudemu pritisku zdržala in ohranila svojo lastno bitnost. To nam je uspelo, ker smo imeli dovolj življenjske moči, da smo ravnali in nastopili kot polnopravni osebek med večinskim narodom. Kadarkoli smo se zanašali, da bodo drugi skrbeli za nas, smo bili tako ali drugače prikrajšani. Zato je čisto na mestu, da spoznavamo stvarnost, v kateri živimo. Zlasti je pomembno preučevanje in razčlenjevanje našega življenjskega prostora. V to delo sodi tudi raziskava, ki sta jo opravila profesorja Ksenija Levak in Gojmir Budal o sociogeografskih vidikih naselja Lonjer pri Trstu. Svoje izsledke iz ankete novembra in decembra 1976 ter januarja 1977 sta sedaj objavila v posebni publikaciji, ki je izšla ločeno tudi v italijanščini v prevodu prof. Levakove. Študijo je izdal Slovenski raziskovalni inštitut, založilo ZTT-EST, opremil Graficenter, tiskala pa Cluet.

V uvodu avtorja na kratko uokvirita Lonjer z zgodovinskega in zemljepisnega vidika, nato pa po vrsti obravnavata starostno in narodnostno strukturo ter migracije prebivalstva, njegovo zaposlitveno in izobrazbeno strukturo ter demografsko, narodnostno in socialnoekonomsko strukturo gospodinjstev. V nadaljevanju obravnavata izrabo zemlje in kmetijsko proizvodnjo, prodajo kmetijskih pridelkov, zemljiško posest, lastninske značilnosti zemlje, zanimanje za nakup zemlje ter dajanje in jemanje zemlje v najem. Nato opišeta tipe hiš in gospodarskih poslopij, opremljenost gospodinjstev, nakupovanje živil in raznega blaga pa še pogostnost in razloge za odhajanje čez mejo. Raziskava obravnava nato kulturne in prosvetne razmere: branje časopisov in revij, poslu-

šanje radijskih postaj in gledanje televizijskih programov, včlanjenost v društva in organizacije, udeležbo pri kulturnih prireditvah, preživljanje prostega časa.

V drugem delu publikacije je objavljenih kar 22 razpredelnic, v katerih so zbrani dragoceni številčni podatki, ki se tičejo obravnavanih pojavov. Objavljenih je tudi nekaj fotografij.

Avtorja sta raziskavo opravila temeljito ter jo, kot rečeno, podkrepila s statističnimi podatki. Študija ima nedvomno znanstveno veljavo. Koristna pa je tudi za stvarno presojanje dejanskega stanja v tej pretežno slovenski vasi na Tržaškem, ki sicer ni najbolj značilna. Poleg tega utegne biti kažipot in spodbuda za podobne raziskave o naseljih, kjer živi slovenska narodna skupnost v deželi. Tudi jezikovna plat publikacije je nadvse skrbna, enako italijanski prevod.

M. Bajc

LEGGENDE SLOVENE

Pri padovanski založbi Edizioni Messaggero je izšla knjiga slovenskih pravljic pod naslovom *Leggende slovene*, scelte e narrate da Francesco Dakskobler. V knjigi večje oblike je na 155 straneh 21 pravljic, ki so jih zapisali Jurčič, Finžgar, Trinko, Möderndorfer, Ciril Drekonja, Ferdo Godina in drugi manj znani zbiratelji ljudskega blaga. Zato so pravljice ljudske in v njih nastopajo vile, čarovniki, psoglavci, zaklete kraljične, različne živali od zvite lisice in prebrisanega zajca do požrešnega volka in nerodnega medveda, dobri pastirčki, nepogrešljivi trije bratje in drugi. Tako je v knjigi široko platno slovenskih pravljicnih motivov in junakov, ki pa je istočasno mednarodno, saj se snovi in junaki prepletajo po vsem svetu.

Ker so avtorji tako različni, eni so zapisali pravljico tako, kakor so jo med ljudstvom slišali, drugi so pose-

gli vanjo s svojo ustvarjalno domisljijo, se je prevajalec Dakskobler odločil, da jih poenoti, da bodo bralcem dostopnejše. Zato jih ni dobesedno prevedel, ampak jih je »izbral in povedal«, to se pravi, posegel je v besedilo, ga skrčil, povezoval, širil, predvsem pa skrbel, da imajo vse enoten slog. Koliko je posegal v besedilo, ne vemo, vemo pa, da pravljice lepo tečejo, so zaokrožene in nazorne, da jih bodo italijanski bralci radi prebrali. Berejo se namreč kot izvirna dela, saj je Dakskobler mojster v prenašanju slovenskih tekstov v italijanščino.

Vsaka pravljica je ilustrirana s celostransko barvno sliko, ki zajema najvažnejši prizor iz pravljice. Ilustracije je narisal Severo Baraldi, seveda take, kakor so danes ilustracije v italijanskih mladinskih knjigah: nazorne, realistične, nekoliko idealizirane, domiselne, niso pa to slovenski otroci.

Pravljice so izšle v stalni zbirki Collana I RACCONTI kot njen 9. zvezek. V zbirki L'astronave iste založbe, ki je namenjena mladini, je doslej izdal Dakskobler tri Ingoličeva mladinska dela: *La banda dei chiodi* — Tajno društvo PGC, *La liceale* — Gimnazijka in *La galea sommersa* — Potopljena galeja. Še pred temi pa je izšel v zbirki Jurčičev Jurij Kozjak, ki ga je prevedel dr. Ferdinand Kolednik pod naslovom *La vendetta dello zingaro* (Ciganovo maščevanje).

Dakskobler je tržaški rojak (rojen 1906), po poklicu učitelj, že 40 let živi v Padovi, kjer se je uveljavil v italijanskem kulturnem svetu. Samo zaradi tega mu sprejemajo založbe slovenske prevode, ker je drugače skoraj nemogoče prodreti v italijanske založbe.

Knjiga je lepo opremljena, natisnjena na nekoliko debelejšem svetlem papirju in z večjimi črkami.

M. Jevnikar

Kako bi morala torej sobesednica reči časnikarju? Takole — svoj poklic opravljam vsak dan: da je rekla: z mojim poklicom se ukvarjam vsaki dan, se mi zdi pa takšno neznanje slovenščine, da je že prehudo. Če pa k temu dodamo, da je tako povedala sodelavka, ki je po poklicu uč-

teljica, se zares zaskrbljeno sprašujemo, ali bodo naši otroci še znali govoriti in pisati v pravilni in lepi slovenščini. Navedeni primer je gotovo eden najhujših, vendar ne edini!

Dragi bravci, kot rečeno, pišite mi o jezikovnih vprašanjih, ki vas zanimajo, in o napakah, na katere se hudujete.

Čuk

na Obelisku

Agencija za pomirjenje živcev

GLADOVNA STAVKA ENOTNE SLOVENSKE DELEGACIJE

Ker je minilo že šest let od podpisa sporazuma med Italijo in Jugoslavijo v Osimu in ker se med tem dolgim časom še ni uredilo vprašanje globalne zaščite Slovencev v Italiji, so naši enotni predstavniki sklenili izvesti izredno akcijo, ki bo imela brez dvoma odmev po svetu. Po zgledu Marca Pannelle, Bobija Sandsa, Saharova in drugih so sklenili, da bodo začeli gladovno stavko. Po daljšem in deloma mučnem posvetovanju v Frančiškovi ulici so sklenili, da bo njih gladovna stavka za našo globalno zaščito takole potekala:

Jelka Gherbez bo za PCI gladovala ob sobotah (ta dan je namreč v Trstu, drugače je v Senatu) od 12.00 do 13.00 na sedežu svoje stranke v ulici Mamke Božje 18.

Branko Pahor bo za PSI zavrnil vsako hrano ob pone-deljkih, in to od 14.00 do 15.00 na sedežu PSI v Mazzinijevi ulici.

Drago Štoka bo za SSK zavrnil jasno in odločno vsako jed ob torkih od 15.00 do 16.00 ure, seveda v Makiavelistični ulici 22.

Boris Race se je odločil za sredo od 16.00 do 17.00 ure na sedežu Slogokuzve v Frančiškovi ulici.

Damjan Paulin bo za SSO lačen vsak četrtek od 17.00 do 18.00 ure v Katoliškem domu v Gorici, ulica Dvajsetega septembra.

Slovinci iz videmske pokrajine pa bodo izmenično (tri komponente) gladovali ob petkih pod vrhom Matajurja.

To bo gladovna stavka našega enotnega predstavništva, ki bo trajala do izglasovanja v parlamentu zakona za našo globalno zaščito, to je v nedogled.

Omenimo naj še, da bo vse stakajoče vseskozi filma in direktno oddajala koprška Alpe Adria z glasbo v po-

dlagi (Avsenik, Na juriš, Slovenci kremeniti itd.). Ljubljanska RTV bo vsak dan ob osmih šla v eter z živim komentarjem o poteku gladovne stavke samega Borisa Raceta, medtem ko bo Stojan Spetič za Radio Trst A imel intervju z Jelko Gherbez vsako soboto ob 19.00.

Ostali slovenski časopisi (Katoliški glas, Mladika, Novi list, Gospodarstvo itd.) so ljubeznivo naprošeni, da v celoti objavljajo, in to brez deformacij, pravkar omenjene izjave in intervjuje, tržaški Il Piccolo pa bo poskrbel za objektivni prevod.

Čuk na Obelisku je prepričan, da bo gladovna stavka uspela.

TEČAJ SLOVENŠČINE V ULICI CAPITOLINA

Znano je, da danes skoraj vsi neslovenski katoliški škofje, ki imajo pod svojo jurisdikcijo tudi slovenske vernike, poznajo slovenščino ali pa se je učijo. Tako v Trstu, Gorici in Celovcu. Na drugi strani pa je prav tako znano, da tukajšnji italijanski vrhovi Komunistične partije Italije ne privoščijo svojim slovenskim tovarišem niti preprostega slovenskega »Dober dan«.

To je našega prav tako partijsko kakor narodno zavednega Pepota iz Ricmanj tako bolelo, da je sklenil nekaj storiti. In kaj je storil: sedel je pod kostanj v gostilni in napisal pismo naravnost Enricotu Berlinguerju v Rim, Botteghe Oscure — Mračne batjege. Pismo je izzvenelo v zahtevo: Naredi kaj, da ne bo ta reakcionarna Cerkev videti bolj progresistična kot naša Partija!

In glej, Mračne batjege so odgovorile. Prišel je ukaz, da se tukajšnji vodilni tržaške Federacije morajo skloniti nad slovensko slovnico. Svojim slovenskim partijskim tovarišem bodo morali znati reči ne samo »Dober dan«, ampak tudi »Dober večer. Kako se imaš. Gremo na liter. Bela golazen itd.«

V ta namen bo tržaška Federacija priredila tečaj slovenščine. Pepo iz Ricmanj je že iskal v slovenski knjigarni kakšen »slovenski šilabario«.

Tečaj bo v sobi v Bikovi ulici (Via del Toro) in vodil ga bo SMC (Slovenski možganski center) pri tržaški Federaciji PCI.

NOVA SLOVENŠČINA

Marko Waltrisch po tržaškem radiu: »... da je slabo pri-jelo goriškega nadškofa Pietra Cocolina...«

Radio Trst A 28. januarja ob 8. uri zjutraj: »... le obdukcija bo povzročila vzroke smrti...«

PEPO IZ RICMANJ K DOGODKOM NA POLJSKEM

Moje mnenje je, da so NAŠI dobro uredili položaj na Poljskem. A nič, kar je dobro, ni tako dobro, da ne bi moglo biti boljše. Treba je poseči po bolj revolucionarnih metodah.

— ustanovili so vojaški svet narodne rešitve (jaz bi bil bolj energičen: predlagam svet narodne britve z generalom Jaruzelskim na čelu (zakaj bi jim ga dali na čelo in ne kar na hrbet?)

— prekinili so vse telefonske zveze in zveze po teleksu ter ustavili letalski promet v državi in s tujino (jaz bi še kolesarskega);

službi, za svoje privatne ocene. V nobenem glasilu ali dnevniku doslej še nismo zasledili kaj podobnega, tudi v najbolj naprednem ne, da bi časnikar takole izražal svoja stališča o notranjih sporih in težavah. Sindikalni odbor časnikarjev tržaške RAI pa, kolikor nam je znano, je svoje stališče zavzel šele post festum, potem ko je Spetič »vrgel v eter novico« in »se oprostil poslušalcem, ki so bili prikrajšani za poročilo«, in ne prej, kot bi bilo bolj primerno. Tudi z odgovornostjo je tlakovana avtonomija.

ZNAMENJE IN KOCBEK

V roke mi je prišla novembrska-decembrska številka revije ZNAMENJE, ki izhaja v Celju in ki ji je inspirator naslovni škof dr. Vekoslav Grmič.

Številka je vsa prepolna slave pokojnemu Edvardu Kocbeku. Vsa je potresena z njegovimi citati. Človek bi rekel, da je to bila njegova revija.

Resnici na ljubo je treba reči, da ZNAMENJE tukaj zganja precejšnjo in navščino.

Spomladi 1975, ko je po izidu znanega Intervjuja Edvard Kocbek doživljal svoje najbridkejše dneve po vojni in so vsa matična občila streljala nanj,

je bilo ZNAMENJE daleč od tega, da bi ga podprlo.

Znano je, da so kakšni veljaki pri ZNAMENJU takrat dobro pazili, da se ne bi kompromitirali s kakšnim obiskom pri njem.

Sicer pa je Kocbek sam izjavil neki prijateljici, ki mu je ostala prijateljica tudi v nesreči: »Današnji klerikalci — to so tisti pri ZNAMENJU...«

PS: Tisti »očitek« mariborskih »mladih kristjanov« slovenskim škofom, da so se pripeljali na srečanje v Stično v svojih »udobnih, dragih avtomobilih« (str. 562), je tako onkraj vsakega okusa, da ni vreden izpodbijanja. Je škof Grmič, dokler je še upravljaval mariborsko škofijo, opravljal svoje vizitacije peš? Ali pa si je izbral najbolj stolčen džip, ki je bil škofiji na razpolago? V časih, ko imajo ljudje — tudi partiji — po tri avte v hiši...

(Podpis)

S SEKTAŠTVOM NE TVEGAŠ NIČ

»... Je bil že kdaj kdo partijsko kaznovan ali vsaj ukorjen zaradi sektaštva (t.j. preveč ozkega odnosa do Cerkve in kristjanov, op. ur.)...« se sprašuje v svojem pismu ljubljanskega DELU z dne 14. jan. 1982 Matevž Krivic.

To se pravi, da v SR Sloveniji ne tvegaš prav nič, če se kot partijec znašaš nad kristjani. Lahko tvegaš samo v obratnem primeru...

Bralec DELA

Počitniški dom »Pri sestrah«

vas vabi na Belopeška jezera

Naslov: 33010 BELA PEČ - FUSINE V. R. via Laghi 1

Telefon 0428/61027 - 059/695791

Listnica uprave

PODPORNIKI MLADIKE: Pri poravnavi naročnine so nakazali preko 10 tisoč Lir:

Maksimilijan Jezernik iz Rima 100 tisoč Lir;

Marjan Terpin iz Števerjana 50 tisoč Lir;

Andrej Košič iz Gorice in družina Kakeš iz Nabrežine po 30.000; Ivan Peterlin iz Trsta, Jože Jamnik iz Boršta, Marija in Marko Udovič iz Trsta, Nada Pertot iz Trsta po 25.000;

Ivan Kretič - Devin, H.K. - Trst, Vilma Kobal - Trst, Stanislav Soban - Trst, Franc Močnik - Gorica, Julka Štrancar - Trst, Anica Železnikar - Gorica, Emil Valentinčič - Gorica, Jože Fajdiga - Gorica, SMReKK - Gorica, Kazimir Humar - Gorica, družina Repinc - Opčine, Marija Žvokelj - Gorica po 20.000 Lir;

Mirka Cvijović - Trst, Vida Legiša - Devin, Ivo Kralj - Slivno, Zoran Tavčar - Devin, Lojzka Sosič Dreossi - Trst, Marija Mijot - Trst, Marija Goljevšček - Gorica, Alojzija Slavec - Mačkolje, Marija Knez - Cerovlje, Aleš in Aleksander Prinčič - Krmin, Pavla Jazbec - Nabrežina, Ivan Breclj - Devin, Oskar Simčič - Gorica, Franc Mozetič - Trst, Remo Devetak - Vrha, Marija Wudenig - Ukve, Valerija Radinja - Gorica, Arduino Cremonesi - Videm, Andrej Macuzzi - Gorica, Dušan Hmeljak - Trst, Marjan Slokar - Trst po 15.000 Lir, Ivanka Rudolf - Gorica 14.500, Ksenija Levak - Trst 13 tisoč 500 Lir, Emil Lasič - Sovodnje 13.000, Marija Žgavec - Peč, Marija Oblak - Trst, M. Bizjak - Samatorca, Roman Di Battista - Števerjan, Klara Šturman - Trst po 12.000, Jože Markuža iz Mavhinj 11.500 Lir.

Sami so zaokrožili naročnino na 10 tisoč Lir: Ivanka Rakar Knez, Miro Tavčar, Franc Malalan, Egon Malalan, Stojan Sosič, Rado Štoka, Pavel Zlobec, Bogomil Breclj, Evelina Pahor, Nadja Malalan, Vladimir Leghissa, Angela Živec, Pepina Mahnič, Livija Furlan, Hubert Močnik, Solske sestre v Trstu, Marija Knez, Bogdan Kralj, Marino Grizoni, Olga Terčon, Justina Slavec, Janko Ban, družina Mučič-

Dalje na 4. strani platnic

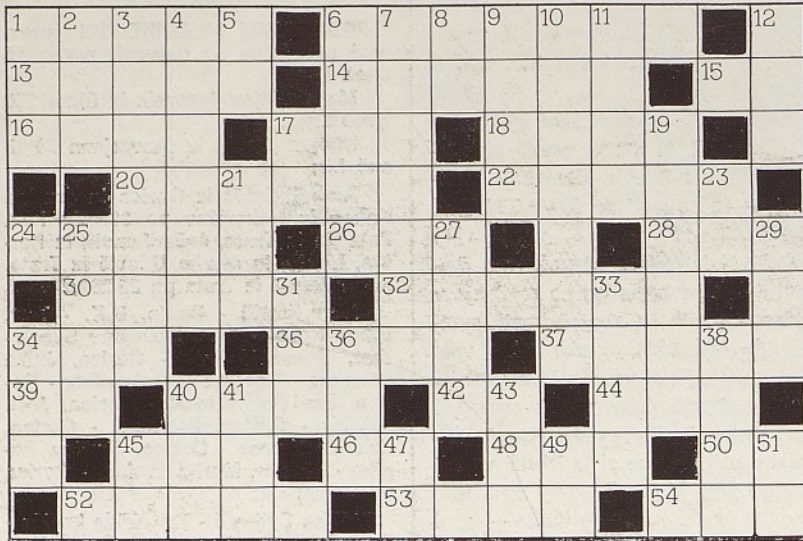
ČUK NA OBELISKU

- omejili so gibanje prebivalstva (jaz bi jim dal še koračke na karte);
- uvedli policijsko uro (jaz bi uvedel policijski dan);
- vojska in tanki na ulicah (jaz bi jih dal še na pločnike);
- militarizirali številne delovne kolektive (jaz bi tudi poedince);
- prepovedali stavke (jaz bi ukazal gladovne stavke, da se olajša prehrabena situacija);
- in uvedli cenzuro poštnih pošiljk in telekomunikacij (zakaj ne nadomestiti tega s socialistično golobjo službo?)

SKGZ IN SOLIDARNOST

Potem ko se je predstavništvo Slovensko-kulturne gospodarske zveze pred dnevi srečalo z delegacijo salvadorske opozicije, se isto predstavništvo misli v prihodnjih tednih sestati z delegacijo danes že ilegalne poljske SOLIDARNOSTI. Predviden je tudi intervju delegatov SOLIDARNOSTI s Primorskim dnevnikom in kosilo pri Marinelli v Barokvljah. K počastitvi poljskih gostov mislijo prispevati tudi slovenski slikarji, kakor so se nekoč zavzeli za Čile. Ex tempore naj bi imel za temo portret PINOCHELŠKEGA.

Križanka

VODORAVNO: 1. Karantanski knez. 6. Slovenski general, ki je zavzel Maribor. 13. Rusko jezero. 14. Roman tržaškega pisatelja Bartola. 15. Lastno-ročno (tudi: ljudska republika). 16. Zlata ura. 17. Poznamo sončni in lunin. 18. Zahodna dežela mrtvih. 20. Beneški rodoljub. 22. Staroegiptovski bog. 24. Imel je tak hlev, da ga je mogel očistiti le Heraklej. 26. Sem razumel. 28. Lepo je videti za letalom ali ladjo. 30. Jankova spremljevalka. 32. Odpuščanje. 34. Spanec. 35. Stara dolžinska mera (inch). 37. Jo ima vsaka žarnica. 39. Karta. 40. Pogumen, neustrašen. 42. Maribor. 44. Bilka. 45. Spada na vrt. 46. Ko mi stopijo na prst. 48. Oče. 50. Veznik. 52. Vpadi. 53. Napisal je: »Kdaj zrastem nazaj

preko živali in drevesa v brezčasno tišino gora...?«. 54. Boljša polovica. NAVPIČNO: 1. Naše drevo. 2. Konec vodoravnega. 3. Danski fizik, žarki in aparat. 4. Slavne izkopanine. 5. Bližji od onega. 6. Deviza. 7. Duh, ki razvema omizja. 8. Osel ne zna reči drugega. 9. Odganja resnobo. 10. Žalosten, potr. 11. Nekoč so mislili, da prenaša radijske valove. 12. Najdragocenejša tekočina. 17. Mangan. 19. Zaganjati se. 21. Trije po vrsti. 23. Ja. 25. Med dvema. 27. Prvi človek. 29. Razje železo. 31. Lastno ime. 33. Kaj dela pestunja?. 34. Čebelarški izraz. 36. Pralni prašek. 38. Ga zabije hribolazec. 40. Števniki. 41. Ali. 43. Lokal. 45. Član. 47. Josip Jurčič. 49. Kemijska prvina. 51. Tu imaš.

za smeh in...

Očka krega Jurčka, ker prepozno vstane:

»Misli na to, da je koristno zgodno vstajanje. Poznam nekoga, ki je ob zori našel denarnico s samimi tisočaki.«

»Papa, ampak tisti, ki jo je izgubil, je moral vstati še prej.«

***

»Veš, kakšna je razlika med luno in pijancem?«

»Luna je polna po prvem kraju, pijanec pa po zadnjem kraju.«

***

»Gospa, bi hoteli reči svojemu fantu, naj me neha oponašati?«

»Jure, ti nisem že rekla, da ne haj delati šemaste obraze!«

***

Učitelj: »Kdo je razdelil leto na dvanajst mesecev?«

Jurček: »Nekdo, ki je kupoval na broke.«

Listnica uprave

Radetič, Klavdij Zlobec, družina Markuža, gostilna Devetak, Marko Brajnik, Irena Srebotnjak, Silvija Kalin, Ezio Martin, Franciška Klanjšček, Ivica Švab, Franciška Košuta, Franciška Hladnik, Zavod Svete Družine, Marjan Komjanc, Franc Kete, Miha Narobe.

DAROVI ZA TISKOVNI SKLAD MLADIKE

Lojze Rozman iz Trebč 92.000 Lir, Mara Germek iz Trsta 10.000, N.N. iz Trsta 100.000, N.N. iz Trsta 50.000, Regina Markon iz Trsta 25.000, Jožef Kogoj iz Francije 49.240, Dimitrij Bregant iz Anglije 12.000, Karel Vojska iz Švice 3 dolarje in 27 frankov, Jožef Kogoj iz Francije 49.730 Lir.

V spomin na Josipa Pahorja, Valke Buda in Pavle Jerič darujejo prijatelji Ciani in Pepca Bandelj 15.000 Lir.

Namesto cvetja na grob Josipa Pahorja darujejo prijatelji Buzečan, Germani, Klinc in Valenčič 50.000 Lir.

V počastitev spomina pok. Marije Starc darujejo Ivan, Anica in Bruna 10.000 Lir.

Iz zapuščine M. Čotar iz Gorice 200.000 Lir.

V spomin Bože in Ludvika Pirc ob 4. oziroma 6. obletnici smrti darujejo svojci 30.000 Lir za MLADIKO in 20 tisoč Lir za »Černetov sklad«.

Peter Urbanc iz Kanade je daroval 188 dol. za »Drago«.

Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost

Korsic

Anton Korsic

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

POSEBNI POPUSTI !!!
OBIŠČITE NAS !!!

T R S T

Prodajalna:
ul. S. Cilino, 38
telefon 54390

Dom in delavnica:
ul. Damiano Chiesa, 91
telefon 571326

CENA 1000.- LIR